

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke Zondag

Abonnementsprijs : 400 fr. per jaar.

Postcheckrekening Nr 3185.22

Beheer en Redactie : Mr René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen

Plechtige openingszitting van de Vlaamse Conferentie der Balie bij het
Hof van Beroep te Gent op Zaterdag, 22 oktober 1955

PARADOXEN VAN EEN ONGELIJKHEID

Rede uitgesproken door Mevr. Mr M. DE RYCK-DE CORDIER

Het is niet uitgesloten, dat er, onder mijn geleerd auditorium, toehoorders zijn, die oordelen dat het onderwerp van mijn rede minder goed gekozen is. Ik durf het zelf te veronderstellen, en vraag U daarom ook oorlof, het peterschap in te roepen van de oude, nochtans jong-gestorven filosoof en geschiedschrijver *Agrippa*, die, tegen het einde van de vijftiende eeuw een klein boekje schreef, dat, in een anonieme vertaling van 1733 de titel draagt : « Vermaakelyk Tractaat waar in op satyrische en aangename wyse ondersogt en aangetoond werd, dat het vrouwelyk geslacht in agting en waarde, vry meer in Luister en aansien gehouden moet werden als dat van de Mannen ».

Agrippa verantwoordde daarbij de keuze van zijn onderwerp met een verklaring, die ik hier graag pro domo zou inroepen.

Geleerde mannen, zei hij, schreven in het Latijn de lof van de ezel, van de zotten, van een uil, een vlo en van het podagra — denkt o.m. aan Apulejus, Heynsius en Erasmus — zodat het onderwerp van zijn eigen beschouwingen ten minste even belangrijk was « dewyl alle mannen toch — ik citeer nog altijd Agrippa — naast God, hun eigen oorsprong en leven van de vrouw ontfangen hebben ».

* * *

Indien de toon van deze openingsrede niet de traditionele is, waarop zovele geleerd sprekers vóór mij hun onderwerp behandelden, dan vraag ik er excuus voor. Ik geef echter de voorkeur aan de *hier* aangeslagen toon, zonder daarom aan eerbied te kort te komen tegenover mijn geleerde confraters en genodigden.

* * *

Agrippa en zijn « Vermaakelyk Tractaat » ten spijt, geef ik er mij wel rekenschap van dat de heer Voorzitter van de Conferentie van zijn mildheid heeft laten blijken, toen hij mij toeliet van dit spreekgestoelte

gebruik te maken, en misschien heeft hij wel gevreesd dat het een misbruik zou worden, al zal ik de plaats van Openbaar Ministerie, die ik hier inneem, niet profaneren, daar ik in de rol van openbare aanklager zal blijven.

Ik veronderstel *toch* dat het praesidium op dat oogenblik een gevoel zal hebben gehad, verwant met dat waardoor de steller van een fiscale bijdrage bezielde was, toen hij voorhield, bij de aanvang van dit jaar 1955 : « dat de galanterie, waarvan de vrouwen zoveel houden, slechts louter vorm is of niets anders dan ontroerd — men vrage zich af waarom ontroerd — medelijden. In het openbaar leven — aldus onze fiscalist — worden zij door de mannen nog met het traditionele misprijzen behandeld. En in de fiscale wetten wordt de vrouw nog niet *beter* behandeld dan in de Code Napoleon, en *niets laat vermoeden dat het zal beter...* » Naar mijn gevoel zouden die laatste woorden best in grote, gouden letters geschreven — of nog beter — gegrift geweest zijn. Maar zei Madame de Maintenon niet : « ... que les hommes, quand la passion ne les mène pas, ne sont pas tendres dans leur amitié ? »

* * *

Is het wel nodig, dat ik mij verantwoord, of doe ik zulks enkel uit gewoonte van tweede-rangwezen ? Ben ik dat wel ?

* * *

Deze boutades ter zijde gelaten, ligt de reden van dit gekozen onderwerp in de ondervinding, opgedaan in de practijk van zeer veel behandelde en gekende « vrouwengevallen ».

Wie onbevooroordeeld enige geschriften over de vrouw heeft gelezen, wie over haar heeft horen getuigen, moet zich afvragen welke toch de oorzaak en de reden kunnen geweest zijn van de minder beminnelijke gevoelens — de vrouwenhater is inderdaad

geen legendarisch personage — die de mannen doorheen gans de geschiedenis van het mensdom hebben beheerst — of moet ik zeggen: behekt? — om de vrouw te belasten en belasteren, zoals zij hebben gedaan. En werden daarnaast ook uitgelezen en verheven bladzijden aan de vrouw gewijd, ik vind U vermoedelijk bereid te erkennen dat de toon ervan eerder meer galant klinkt dan overtuigd en overtuigend.

Op het gebied van kwalijke wensen en verwensingen is de vrouw werkelijk niets onthouden gebleven. In de oudheid heeft meer dan één schrijver als zijn mening te kennen gegeven dat de grootste ramp, die het mensdom treffen kon, schuil ging in het feit, dat het door tussenkomst van de vrouw diende bestendigd te worden. Klinkt deze uitspraak niet vernietigend?

De grote Plato, die wij algemeen voor een edel man houden, rekende het tot zijn taak de mannen te waarschuwen dat zij, bij wijze van bestraffing voor gepleegde vergripen, in een later leven als vrouwen zouden terugkeren. In de *uitleg* van Plato en Aristoteles, voor de *noodzakelijke* bestendiging van de minder gunstige conditie voor de vrouw, schuilt nochtans een zweem van waarheid. De slavernij van een deel van het mensdom is, menen zij, een noodzakelijke voorwaarde voor het geluk van het overige deel; het zou tevens de grondslag zijn van elke welingerichte gemeenschap. Dat *eerste* deel van het mensdom zien zij *liefst* uit vrouwen samengesteld; daarmee is de ideale maatschappij er ten minste voor de *man*. Zijnerzijds heeft Euripides wel geen notie gehad van wat wij gemeenlijk decentie heten: *hij* wenste dat het vrouwenras *nooit* hadde bestaan... tenzij voor hem alleen. Als cri du cœur, kan dat meetellen!

Na twintig eeuwen, van wat beschaving moet heten, is het vandaag nog, dwars doorheen vormen van schijnheiligheid en in weerwil van en handsvol sociale maatregelen, nog duidelijk merkbaar, dat de meeste, eeuwenoude vooroordelen tegen de vrouw niets van hun scherpte hebben verloren. Wat door de historicus Thucydides in de mond van Pericles gelegd werd, blijkt nog steeds de gangbare opvatting van de man te vertolken. Pericles bracht namelijk hulde aan de vrouw, doch spoorde haar aan naamloos te blijven, evenzeer in goede als in slechte zin.

Op onze dagen kleeft nog altijd iets ondeftigs, onbehoorlijks aan de naam van de vrouw, waarover *gesproken* wordt, alleen reeds omdat zij boven de anonimiteit uitrijst. En wanneer over zulke vrouw *niets*, maar dan *absoluut niets* ongunstigs kan worden gezegd, dan wordt er met nadruk op gewezen dat het een hoogst uitzonderlijk geval is. Maar het is en blijft een «geval». En bedenkelijk is het, dat ook door de vrouwen aldus over de niet-naamloze vrouw wordt geoordeeld en gesproken.

* * *

Men zou zich kunnen afvragen waarom de man dan, doorheen alle tijden en in lengte van dagen zoveel belang heeft gehecht aan de vrouw — één vrouw misschien — en waarom zij op geen enkel ogenblik als vrouw in sé absoluut uitgestoten of vernietigd werd, maar integendeel... Inderdaad, integendeel! Een vrouw is meer dan eens de twistappel geweest, waarvoor bloedige en langdurige oorlogen werden gevoerd. Vaak heeft de man haar gewichtige opdrachten gegeven: zij is de modelspioen in elke oorlog. Elke gemeenschap van mannen, hoe klein ook, doet beroep op vrouwen. Het lijkt wel dat de man het zonder Eva niet vermag te stellen, al was het maar als eeuwig terugkerende blikvanger in om het even welke publici-

teit voor om het even welke koopwaar. En toch blijkt steeds opnieuw dat zij de mindere rol, zoniet de slechte of ondankbare, toebedeeld of toegeschreven krijgt. Zou ook dit een bewijs moeten zijn voor de geprezen — natuurlijk geprezen! — logica, eerlijkheid en moed van de man, waarvan hij het monopolie beweert te hebben?

Mogelijk is het waar dat de man, in zijn diepste wezen, over de vrouw — in de verschillende omstandigheden — niets dan goed denkt, in de verschillende betekenissen. Maar bewust of onbewust wil hij niet laten blijken dat zij een belangrijke plaats in zijn leven en bestaan inneemt, al was het maar om in geen geval zijn afhankelijkheid van haar te laten blijken. De grote Salomon zei, na alle dingen grondig overwogen te hebben, dat hij de vrouw bitterder vond de dood. Maar hij zelf had zeven honderd wettige vrouwen... naast de andere. Ik zou zeggen: mannelijke logica, waar houdt gij u verborgen?

Het klinkt als een gemeenplaats, en het overtuigt niet meer, dat het goede familieleven van weleer teloorging omdat de vrouw in de maatschappij geëvolueerd is. Niet alleen doet deze term mij aan sommige negers denken, doch het lijkt bovendien vermetel de evolutie van de vrouw als dusdanig ervan de schuld te geven. Die bewering moet U ook nu trouwens naief in de oren klinken, uit haar verband gerukt, los van de tover der demagogie, waarnaar zo graag gegrepen wordt in vuurwerk-toespraken en minder geleerde redevoeringen of bedrieglijke bewijsvoeringen. Op de prerogatieven, die man bezit omdat hij ze zich heeft toegeëigend — of waarin heeft hij gemeend ze te kunnen putten? — heeft hij te allen tijde gesteund om een ideale toestand voor zichzelf — en uitsluitend voor zich zelf te bestendigen, zonder zich daarbij ooit even ernstig en oprecht af te vragen wat zijn ideale toestand betekende voor die veel zwakkere, minder snuggere en toch zó goede vrouw en moeder.

* * *

En daarmee kom ik tot de kern van deze uiteenzetting.

Is het rechtvaardig, wenselijk, of ook maar eenvoudig goed dat aan de man en aan de vrouw een verschillende behandeling in de maatschappij ten deel valt? Waarin is dit verschil gerechtvaardigd en waarin niet?

Is het mannendom misschien doordesemd van een begrip dat Euripides samenvatte in de volgende termen: «Wie ophoudt de vrouwen te verwijten, volgt hierin de raad der ellende en niet die van de wijsheid.» Of is een dergelijke gedraging wellicht het gevolg van een sedert eeuwen herhaalde slogan, volgens welke de vrouw een minderwaardig wezen is op fysiek, intellectueel en moreel gebied?

Cruciale vraag ten slotte: *is zij werkelijk minderwaardig? Of is de vrouw alleen anders dan de man, en werd zulks nooit aanvaard met al de gevolgen ervan?*

De volledige minderwaardigheid kan niet meer volgehouden worden, nadat de vrouw, in een spanne tijds van amper vijftig jaren, in een zeer ongunstig psychologisch klimaat, op verlerei gebieden, pertinente bewijzen heeft geleverd van het absolute tegendeel.

Dat «anders-zijn» echter kan niet geloofwaardig worden. Van het *ogenblik* af dat, de vrouw *zelf*, evenzeer als de man, hiervan doordrongen zal zijn en zal bereid gevonden worden de ermede gepaard gaande logische gevolgen ervan te aanvaarden, dan pas zal de atmosfeer voor beide partijen gezond zijn, gezuiverd

van elke bekrompenheid, van alle aanstellerigheid.

De houding, die de man tot nog toe tegenover de vrouw heeft aangenomen, heeft er alle schijn van dat het sterke geslacht ervoor bevreesd is zijn suprematie te zien afnemen door het zgn. zwakke geslacht en daarom alle denkbare uitvluchten zocht en zoekt en vindt om de gebruikelijke «gelijkzalige toestand» te behouden, daartoe de vrouw nu eens ophemelend om haar vroegere gaven, zodat zij een onwezenlijk, engelachtig en onaards wezen blijkt geweest te zijn, en dan weer verwensend en vergelijkend met een ander onwezenlijk schepsel, dat evenmin van deze wereld is. De versies van het Paradijsverhaal zijn zeer verscheiden, maar algemeen geldt toch dat het de vrouw-Eva is, die het kwaad in de wereld heeft gebracht. Daarom omtrent blijkt geen twijfel te bestaan.

Waar ligt de waarheid? Het is nochtans diè waarheid alleen, die zowel de man als de vrouw zullen bevrijden van hun respectief complex waarmee zij tegenover het zgz. probleem staan, dat de vrouw stelt in de maatschappij.

Vermoedelijk vreest U dat ik nu revindicatieve taal zal spreken en zal uitpakken met een reeks van rechten, die de vrouw opeist. Een confrater suggereerde mij voor mijn rede als titel te nemen: «De Man buiten het Recht». Hoe aantrekkelijk en verleidelijk de behandeling van dit onderwerp ook moge zijn, late ik hem en U voor dit maal geruststellen: de man mag gerust al zijn verworven rechten behouden. *Hij moet alleen de vrouw één enkel recht gunnen: nl. het natuurrecht: dat van zichzelf te zijn, vrouw zoals ze is, behept met vele fouten — zoals de man — maar, zoals hij, ook met zeer grote gaven.* Van zodra zij zó mag zijn, geeft de man toe dat zij recht heeft op alle consequenties ervan.

Zij kan minder fysieke kracht ontwikkelen dan de man, al is haar gezondheid tegen meer bestand dan die van de man. Zij is gevoeliger dan hij, emotiver, meer georiënteerd naar het concrete rondom zich, dus naar haar omgeving, naar de mens en meer bepaald naar de man en de kinderen, wat haar afhankelijkheid van hen ook verhoogt. Omdat het gevoel een grote rol speelt in haar beslissingen en daden, derwijze dat haar redenering eraan onderworpen is, zegt men dat zij minder verstandelijk ingesteld is. Juister is het te zeggen dat zij haar verstand op een andere manier laat gelden. Verstand gaat bij haar steeds gepaard met gevoel, wat haar de wondere gaven der intuïtie heeft geschonken. Maar zij heeft daarentegen blijkbaar minder zin voor abstracte redenering. Zij ziet de zaken meer in detail, bezit meer zin voor observatie, maar de man heeft alweer meer aanleg voor synthese. Zij wordt meer door de werkelijkheid ingepalmd, het menselijke rondom haar boeit haar meer, wat een verklaring is voor haar sociaal gevoel en haar offeringsgeest. De liefde is voor haar, in algemene zin, van meer belang dan voor de man. Haar *gehele* wezen gaat erin op, zodat zij er psychisch meer door gebonden is. In de uitoefening van haar taak in het gezin, veranderen die gevoelens niet: zij komen er intengendeel tot hun meest volledige ontplooiing.

De man van zijn kant leeft buiten die persoonlijke verhouding: zijn interesse ligt elders, bij zijn werk en bij zijn carrière. Het andere beschouwt hij als gevoelerigheid, zwakheid.

Men zou kunnen zeggen dat de bundeling van de verschillende elementen, die het menselijke vormen, bij de vrouw een eenheid is, meer dan bij de man. Het geestelijke en fysieke zijn meer geunificeerd. Het gevoel doordrenkt haar verstandelijke vermogens. Bij de man overweegt het ene meer dan het andere, naar gelang de omstandigheden.

Door het feit dat zij gevoeliger is, tevens meer ingesteld op het concrete en het detail van alle dingen, heeft zij het blijkbaar moeilijker dan de man om zich in het grote bedrijf van het leven te oriënteren en zoekt zij daarvoor gaarne steun bij de man. Zij weet een leidende hand te waarderen.

Maar hoeveel geeft zij hiervoor terug aan de man? Haar grote morele sterkte is voor hem, in de dagelijkse moeilijkheden van de levensstrijd, een ernstige steun waarvan hij zich rekenschap kan geven of niet. Zijn persoonlijke materiële en geestelijke zorgen neemt zij ter harte, zonder daarvoor op wat ook aanspraak te maken.

Het feit echter dat de vrouw van de man verwacht, dat hij haar zou behandelen en bijstaan zoals de natuur hen op de dingen heeft ingesteld, wekt de gemakkelijke schijn van zijn superioriteit. Hij geeft en is de maatstaf van alle dingen, alles geschiedt in functie van hem: de vrouw moet in zijn schaduw lijdzzaam volgen.

De man vertegenwoordigt naar buiten uit het mensenaar, waar hij met zijn klare geest, zijn schrander verstand, zijn beslistheid en kalmte, gepaard aan zijn fysieke kracht, paraat staat voor de opgelegde taak. Dat is de idealisering van de natuurlijke gaven van de man; zó wordt hij aan de vrouw voorgesteld. De vrouw moet zijn natuur aanvaarden, zoals die is, zoals zij ook de hare moet aanvaarden, of zij het aange-naam vindt of niet.

Haar ontwikkeling, zo geestelijk als fysiek, haar geluk, haar volmaking, moeten zich volgens haar eigen natuur voltrekken. Het past echter dat de maatschappij in het algemeen en de man in het bijzonder hiermede rekening zouden houden. De wetten, waarmee men ons bedenkt, dienen haar ook in die zin te beschermen.

* * *

Op elk ogenblik van de geschiedenis werden er redenen gevonden om de vrouw aan de man te onderwerpen en zelfs om een aanvaardbare uitleg te doen aannemen voor de grove misbruiken, die daarmede gepaard gingen, alsof het logisch zou zijn dat, ook al waren er redenen om de vrouw als een minderwaardig schepsel te proclameren, zulks ipso facto zou meebrengen dat zij hierom aan de grootste willekeur van de man zou blootgesteld worden. En vermits hij de publieke tribune zó lang alleen heeft beheerst, werd ook alleen zijn mening gehoord.

Zelfs als het waar is dat de vrouw in huis de baas is en daàr revanche neemt, dan nog is dat geen voldoende troost, omdat zulks niet de minste invloed heeft op de maatschappelijke instellingen, vermits zij daaromtrent niet gehoord wordt. Misschien is dit sporadisch overwicht, dat de vrouw ook moge gehad hebben binnenshuis, een reden geweest opdat de man zich nog meer tegenover haar zou wapenen. Het is echter een zeer slechte tactiek.

Wanneer twee mensen zó innig geassocieerd zijn als man en vrouw in het huwelijk, samen verbonden naar hun eigen vrije keuze, moeten zij hun leven ordenen volgens de regels van de liefde, met wilwillendheid en verstand. Wetten kunnen misbruiken bestraffen, doch vermogen positief niet veel te regelen in de persoonlijke verhouding tussen beide partijen. Beiden immers blijven hun eigen persoonlijkheid behouden en daarmede wordt in de wetten nooit rekening gehouden.

* * *

Vermits de vrouw een menselijk wezen is, zoals de man, met al de waardigheid die aan het mens-zijn

verbonden is, doch *anders* dan hij, heeft zij, ook in het huwelijk, *zoals* de man, het recht op de ontplooiing van haar persoonlijkheid, *evenals* het recht de volmaking ervan na te streven. Deze ontplooiing geschiedt wellicht niet altijd in de zin als door de man voorgestaan, doch evenzeer als *zijn* persoonlijkheid moet geëerbiedigd worden door *haar*, dient de *hare* geëerbiedigd door *hem*.

De gelijkberechtiging van man en vrouw zal aldus verwezenlijkt worden door het verschaffen van de mogelijkheid tot ontplooiing der ongelijkheid van hun respectievelijke persoonlijkheid. Het gevolg daarvan is dat het opleggen van dezelfde levensnormen, hetzelfde statuut op elk gebied, dat recht op gelijke behandeling schendt, in geen geval eerbiedigt, nl. voor de vrouw, het recht te zijn zoals ze is, d.w.z. vrouw, derhalve anders dan de man.

Zulks brengt, het spreekt vanzelf, voor haar ook andere verplichtingen mee en zij zal haar opdracht in het leven op *haar* manier tot een goed einde dienen te brengen.

Aldus kan worden gezegd dat het recht voor de vrouw op ontwikkeling en ontplooiing van haar persoonlijkheid niet toelaat haar te ont-aarden, door haar in te schakelen in een systeem, en instellingen op haar toe te passen, of sociale gebruiken in te stellen voor haar, die geen rekening houden met het specifiek vrouwelijke. De *haar* door de man opgelegde normen mogen niet *die* zijn, welke voor *hem* gelden of naar *zijn* inzicht de beste zijn voor hem; het moeten *zulksdanige* zijn, die het eigen wezen van de vrouw toelaten te gedijen en tot volle rijpheid te laten komen. *Het is dienvolgens volledig gerechtvaardigd, dat de vrouw dat recht op ontplooiing van haar persoonlijkheid opeist, niet zoals het feminisme, zeer ten onrechte, gedurende ruim een halve eeuw heeft gedaan, door aan te sturen op een absolute gelijkheid met de man, doch wel een recht op ongelijkheid, maar niet de ongelijkheid als doorheen de geschiedenis werd toegepast, in een geest die nog heden onze zeden, gewoonten en denkwijzen doordrenkt.*

Het probleem dat zich heden *nóg* stelt, bestaat er minder in de laatste hinderpaal weg te ruimen om de vrouw toe te laten nog enkele beroepen en functies van de man uit te oefenen, doch betreft wel de noodzakelijkheid de denkwijze en zeden in de juiste zin te doen evolueren.

Een goede rechtsordering heeft dan ook een dubbele taak: nl. de gelijkberechtiging van man en vrouw als evenwaardige rechtssubjecten, rekening houdend met het feit dat zij beiden in wezen volledig verschillend zijn. Gij weet het, de tekst van een wetsartikel is niet de hoofdzaak, wel de geest die deze tekst heeft geïnspireerd en de toepassing er van in het dagelijks leven.

De laatste opgave van de wetgever echter, nl.: rekening te houden met het wezenverschil tussen man en vrouw, dat zich in zoveel omstandigheden uit, is wel de *meest* delicate. Er is bvb. de last van het kind, die *uitsluitend* afgewenteld wordt op de vrouw. Deze last zou vanwege de maatschappij dienen gepaard te gaan met een bescherming en een consideratie, waarvoor de *man* niet in aanmerking dient te komen. Hoe groot die last is, in *welke* mate de vrouw er door gehandicapt wordt, op *welke* manier een rechtvaardig evenwicht t.a.v. de toestand van de man kan tot stand gebracht worden, kan wellicht niet in één wetsartikel vastgelegd worden. De individuele gezondheidstoestand, de geestelijke ontwikkeling, de sociale toestand, het beschavingsmilieu, het beroep en dgl. meer, zijn zoveel factoren waarmede rekening dient gehouden te worden

om op dit stuk een oordeelkundige regeling te bereiken.

Uit het biologische verschil mag voor de vrouw geen nadeel voortspuiten. De maatschappij mag haar dan ook niet de vrijheid ontnemen een bezigheid te hebben, die desgevallend winstgevend zou zijn, en waardoor zij in aanmerking kan komen voor waardering vanwege de maatschappij. Om echter te voorkomen dat de vrouw aan de man functies zou betwisten, die best door *hem* worden uitgeoefend — en op dit ogenblik is dat nog voor zeer weinig functies uitgemaakt, behalve dan voor de zuiver-zware fysieke karweiën — past het, dat men haar *die* zou voorbehouden, waarvoor zij best geschikt blijkt te zijn. Het is daarenboven logisch dat men de vrouw naar die functies zou oriënteren en het dringt zich bovendien als een noodzakelijkheid op, er ook *nieuwe* te scheppen.

* * *

Wat de vrouwenarbeid op zichzelf betreft, is niet de arbeid het criterium geweest om aan de vrouw rechten toe te kennen. Te *allen tijde* heeft de vrouw arbeid verricht. Hij werd haar stellig niet als gunst toegekend en hij is evenmin het gevolg van de vrouwen-emancipatie. Integendeel. Door de eeuwen heen mag de door de vrouwen verrichte arbeid als een criterium gelden voor de mindere graad van beschaving van het beschouwde volk. Er zijn culturen geweest — en er zijn er nog — zo men de term « cultuur » voor dergelijke zeden mag gebruiken — waarin de man *al* de lasten van de arbeid op de vrouw heeft afgewenteld om zelf zijn dagen in zalig nietsdoen te slijten. In een polygaam systeem heeft de man daarbij de bedenking kunnen maken, dat veel handen licht werk maken. Was die beschouwing troostend voor de heer, het blijft een feit dat de vrouw voor de taak was gespannen, en zij alléén.

Het *omgekeerde* bestaat ook: dat de vrouw op een ledigheid wordt aangewezen, die haar *alle* zin voor een arbeidzaam leven beneemt.

Zowel voor de vrouw als voor de man, verleent de arbeid inhoud aan het leven.

Het is anderzijds een feit dat de vrouw, ten opzichte van de arbeid, *andere* physiologische, psychologische en verstandelijke geschiktheden heeft dan de man, zodat er zonder twijfel kennelijk uitgesproken mannenarbeid en vrouwenarbeid bestaat. De wetenschap betreffende de arbeidsfysiologie en arbeidpsychologie, toe te passen op die respectievelijke beroepen, heeft echter op verre na nog niet het laatste woord gesproken. De onder alle opzichten geëigende beroepsarbeid, naar de formule: « the right man on the right place » — en die « right man » kan ook een « right woman » zijn — biedt voor de mens in het algemeen en voor de vrouw in het bijzonder belangrijke voordelen. De arbeid verleent economische bestaansveiligheid, wat ook de vrouw in de gelegenheid stelt zichzelf en eventueel haar gezin materiële onbezorgdheid te verzekeren. Ook de vrouw wordt er door onafhankelijk van anderen om vrij haar leven een eigen vorm te geven. In bepaalde omstandigheden behoedt hij haar voor zedelijk afglijden. De uitoefening van een beroep is een zeer grote hulp voor de vorming en de ontplooiing van de persoonlijkheid. De zakelijkheid van het werk, het verplicht konsekwent doordenken, de noodzakelijkheid rekening te houden met anderen, de stipte uitvoering, een noodzakelijk overleg, en zoveel andere elementen die bij alle werk komen kijken, beschermen meer speciaal de vrouw tegen een natuurlijke aanleg voor overdreven gevoeligheid. Normaal eist de arbeid kameraadschapszin en de gemeenschapszin wordt er door op de proef gesteld. De vrouw zal er zich zakelijk door verrijken en er sociaal door stijgen.

Het moet haar echter toegelaten worden de arbeid te verrichten, die zij vermag en verkiest te volbrengen, omdat zij zich juist in die bepaalde richting best kan ontplooiën. Zij zal die taak met liefde en toewijding volbrengen, omdat zij er zich tegen opgewassen voelt.

Nieuwe arbeidsvelden scheppen voor de vrouw en specifieke vrouwentaken bedenken is anderzijds niet het werk van de vrouw alleen, noch van een etherisch feminisme. Het is de taak van een goed geordende maatschappij en *evenzeer* de zorg van de man als zodanig. Het gaat niet op steeds uit te bazuinen, dat de vrouw het terrein van de man betreedt. Evenmin houdt het steek te zeggen dat de arbeidsmarkt overbezet is door mannen, dat de vrouw een indringster is, en de werkloosheid in de hand werkt.

Het is ook *niet voldoende* te beweren dat de vrouw bij de haard moet blijven zoals onze grootmoeders *vermeend* worden het gedaan te hebben. Zij dreven immers handel, weefden en spinnen, baktten en brouwen, borduurden en spellewerkten.

Verwaarlozing van het gezin mag ook niet als dooddoener gelden om de vrouw te kortwieken. Er worden wel is waar zeer vele misbruiken door de vrouw gepleegd, doch *evenzeer* en niet in mindere mate door vrouwen die géén beroep uitoefenen of gequalificeerde arbeid verrichten, integendeel. En het geldt niet minder voor de vrouw dan voor de man, dat zij moet opgeleid worden om op een waardige manier haar revendicaties te verwezenlijken.

Doch het is *ook* waar dat voor vele vrouwen haar opgave niet uitgeput is met de materiële uitvoering van het huishoudelijk werk en de verzorging van het gezin. *Heeft* zij andere gaven, die op realisatie roepen, dan moet zij die kunnen uitwerken. De vrouw *met* een gezin, die *bovendien* de moed en genoeg karakter heeft om nog een *andere* werkring te betreden, heeft doorgaans meer verantwoordelijkheidszin dan de vrouw die in de voorbije tijd over haar salon deed spreken en er vandaag de voorkeur aan geeft bioscopen, tearooms en vriendinnen te bezoeken. Wanneer zij zich *daarmee* gelukkig gevoelt en haar budget en de lieve man laten zulks toe, dan is er *geen* bezwaar tegen dat zij die toestand zou bestendigen. Maar hij moet *zeker* geen maatstaf zijn voor *elke* vrouw. De gehuwde vrouw, die benevens haar gezinszorg een beroep uitoefent of arbeid verricht, doet zulks omdat het ten minste gewenst voorkomt voor haar gezin, of omdat zij zulks *verkiest* te doen, met goedvinden van haar echtgenoot. Het *ideaal klimaat* van begrijpen en welwillendheid hiervoor, moet nog in gunstige zin evolueren, want al geldt dit een natuurrecht, het wordt nog *niet* algemeen aanvaard.

Wat *telt* voor de arbeid in het algemeen, telt ook voor het recht op intellectuele ontwikkeling en op geestesarbeid. Laten wij vooropstellen dat zulks, zoals voor de man, ook het monopolie zal zijn voor een *minderheid* van vrouwen.

Welk argument kan gevonden worden om aan de vrouw het recht op ontplooiing op intellectueel gebied te ontzeggen? Er bestaat inderdaad nog een groot vooroordeel tegen het studeren van de vrouw. Dat *vooroordeel* is echter op niets gesteund, noch op een goddelijke, een zedelijke, noch op een natuurwet. Gangbaar is de mening dat de vrouw van nature uit niet in staat zou zijn ernstige en gespecialiseerde wetenschappelijke studiën te ondernemen, omdat zij *ggz.* niet tot het intellectuele type behoort. De werkelijkheid van alle dagen spreekt deze mening tegen. Amper sinds 50 jaren heeft de vrouw, ondanks vooroordeel en tegenkanting, zich geleidelijk in alle disciplines ingewerkt en, over het algemeen, door de bereikte resultaten, veel

eer aan haar soortgenoten bijgebracht. Statistieken bewijzen reeds dat het procent van de dames-studenten die slagen, hoger ligt dan het procent van hun mannelijke collega's.

Waarom de vrouw het recht en *zelfs* de *plicht* betwisten een intellectuele standing te bereiken, die *gelijk* is aan die van de man? Zoals de niet-gehuwde vrouw de gelijke mag zijn van de man, zo is het de plicht van de gehuwde vrouw zich zoveel mogelijk op het peil van haar man te verheffen. Die gelijkheid is een feit bij de lagere klassen en over het algemeen ook bij de gemiddelde burgerij. De mogelijkheid van een hogere ontwikkeling mag evenmin ontzegd worden aan de vrouw, opdat er van een morele gelijkheid zou kunnen sprake zijn, en van een eventuele volledige samenwerking tussen de echtgenoten.

Dat het huwelijk voor de gestudeerde dames zijn aantrekkingskracht verliest, wordt als ander argument gebruikt tegen het studeren van de vrouw. Wie echter studerende dames kent, zal hieraan wel niet meer geloven en aan diegenen, die het vermeld argument toch zouden willen staande houden, antwoord ik dat de liefde ook de laatste intellectuele tegenstand moet weten te overwinnen, wat nog altijd minder gevaarlijk is dan het vernietigen van de legendarische draken, die moesten onschadelijk gemaakt worden, vooraleer de prinses te kunnen winnen. Welaan dan, mijne heren, gij wilt nog dat de vrouw de passieve rol behoude, zoals vroeger, U blijft dan ook de edele taak beschoren de geleerde prinses uwer dromen te veroveren. Of zoudt gij liefst aan die overwinnaarsrol verzaken?

Wat gevreesd werd is ook niet bewaarheid geworden, nl. dat de «mannelijke» wetenschap een verweking en een vervlakking zou ondergaan wanneer de vrouwen er zich zouden mede inlaten. In plaats van een benadeling te hebben teweeggebracht aan de maatschappij, heeft de vrouw, in alle geval op sociaal gebied, een verrijking bijgebracht door haar visie te geven, zonder zich daarom zelf biologisch te denatureren. Meer dan één meisje of vrouw doet naast haar intellectueel werk de huishouding, de bereiding der maaltijden en zelfs naaiwerk: zij veracht zelden het uitvoeren van huishoudelijk werk, zelfs integendeel, mag men zeggen.

Zij is ook niet meer dan de andere vrouw gesteld op gemak en verstrooiing, integendeel. De lichtzinnigheid en het gebrek aan verantwoordelijkheidszin, die onze tijd kenmerken, zijn haar minder eigen en de vrouw die geen studiën deed, heeft zelden meer kinderen dan die welke de rol van gestudeerde vrouw, én echtgenote, én moeder, én maitresse de maison wil cumuleren.

De intellectuele inspanning, de voldoening die zij schenkt en de maat van vrijheid die er door wordt veroverd, zijn van een andere orde voor de vrouw dan het geluk en de vreugde, die haar door de liefde worden geschonken.

De behoefte een gezin te stichten is een instinctmatige en een door de natuur geschonken noodzaak, die door niets anders kan vervangen worden. De studie, noch het uitoefenen van een beroep, staan hiervoor in de weg. Een moeder die buitenhuis werkt, zal zich na de gedane dagtaak met dezelfde tederheid over de wieg buigen en de bezorgdheid om haar gezin zal niet geringer zijn, dan die van de vrouw die er zich de hele dag heeft aan gewijd, misschien integendeel. Waar man en vrouw werken, is de basis ten minste zo stevig als in een gezin waar alleen de man beroepsarbeid verricht. Het uitvoeren van de huishoudelijke karweien heeft hiermede niets te maken. Daar waar de vrouw een hoge geestelijke ontwikkeling heeft verworven en zich ook ten dienste van de gemeenschap stelt, ont-

trekt zij zich wel aan de nauwe beslotenheid van het huis, maar dit is op zichzelf geen reden om te vrezen dat zij er schade zou aan toe brengen. Verstandelijk moet zij inzien trouwens dat haar gezin er geen schade mag door lijden.

Meer dan één angstkreet werd geuit, zowel door de vrouw als door de man, ter gelegenheid van de opgang der vrouw en haar veelvuldiger deelneming aan het maatschappelijk leven. De vrouw zou er o.m. spoedig genoeg van hebben al die last te dragen en zij zou zelf de eerste zijn om te smeken af te geraken van die emancipatie, die haar meer nadeel dan voordeel bijbracht, in alle geval meer verantwoordelijkheid! Met heimwee zou zij terugdenken aan de kalme rust die haar grootmoeders genoten, die knusjes geborgen waren achter het spionnetje, bij het kankussen, voor het venster raam, versierd met balsemientjes en helrode geraniums, terwijl de kinderen stoeiden in de tuin vol akeleien, geurende lavendel en camille.

Sommigen hebben gevreesd of gehoopt dat de vrouwenemancipatie maar een incident zou zijn en er werden zelfs data voorspeld voor het glorieus einde er van, nl. 1945-50. Er werd zelfs beweerd dat de terugkeer tot de normale vrouwelijke toestand tragisch zou zijn.

De werkelijkheid is anders geworden. Hoe schoon het leven van onze grootmoeders ons ook wordt voorgespiegeld en hoe poëtisch de beschrijving er van is, zodat wij er kunnen van dromen, toch beseffen wij dat alleen de tijdsruimte tussen ons en hen er de schoonste patine op heeft gelegd en dat zij er zelf wellicht geen paradijs hebben mee gemaakt. Een feit is dat wij er nooit meer kunnen naar terugkeren, niet naar dat tijdsaspect, noch naar een ander. Zeker is het dat in vele opzichten de hedendagse vrouw het minder gemakkelijk heeft dan onze grootmoeder, maar wanneer zij die last waardig en moedig draagt, kan zij er slechts om gefeliciteerd worden en dient zij te worden beschermd. Dat zij zelf nog naar volmaking moet groeien is een feit: zij loopt nog met zeer wankel schreden.

Het klinkt als een pleidooi pro domo en ik excuseer mij er voor, doch het wordt reeds van verschillende zijden toegegeven dat, in plaats van de vrouw af te raden zich aan de studie te wijden, zulks zou dienen aangemoedigd te worden, wegens de gunstige invloed op en de goede gevolgen voor het gezin en de maatschappij. Romain Rolland schreef in dit verband:

« L'humanité jusqu'ici a été comme un arbre qui ne » pousserait librement que d'un seul côté, de l'autre » écrasé au mur. Notre époque, en permettant à la » femme d'atteindre à son libre et normal développement intellectuel, moral et social aura permis à » l'humanité tout entière de réaliser une harmonie plus » riche, faite de pensées libres et diverses, unies » ensemble par l'intelligence et par l'amour. »

De argumenten om het verschil in behandeling van man en vrouw, zoals ze steeds is geschied, te motiveren, werd zgz. dikwijls gevonden in de goddelijke regel of in de natuurwet. Wat hieraan wordt toegeschreven is vaak slechts een beschavingsnorm van de tijd en van de bestaande zeden, die een juridische vorm krijgt. Dit geldt ongetwijfeld voor de stof van het behandelde onderwerp, steeds van uit de masculinistische gezichtshoek bekeken.

Het gezin rust niet op een stevige basis wanneer de vrouw als de mindere van de man beschouwd wordt. De door de mannen zo geroemde kameraadschap, die tussen man en vrouw dient te bestaan, heeft een gepast fundament in de gelijkheid van man en vrouw en in hun verstandelijke verhouding op eenzelfde niveau.

In het bewustzijn van elkaars evenwaardige verstandelijke ontwikkeling, om de vele problemen van zaken- en levenszorgen op te lossen, zal de liefde, die aan de basis van de vereniging van man en vrouw ligt, een stevig houvast hebben. Ook tegenover de kinderen is het goed dat de moeder meer dan de voedster zij voor hen en betreffende studiën en opvoeding een meer dan intuïtief begrip aan de dag kunne leggen; het is goed dat zij ze zolang mogelijk kunne volgen.

Trouwt het studerende meisje niet, al wenst zij zulks te doen, toch zal zij haar tijd niet verloren hebben bij de studie. Zoveel meisjes, die niet studeren, wachten tevergeefs op de geliefde die hen wil trouwen. De studie op zichzelf verschaft hun een grote rijkdom, vaak zonder dat zij er zich van meet af rekenschap van geven. Elk normaal studerend meisje koestert de al dan niet uitgesproken wens een gelukkig huwelijk aan te gaan, doch niet meer uit angst voor een toekomst. En dat verlangen wordt niet deprimerend, wanneer het niet spoedig verwezenlijkt wordt. Zij huwt, misschien vaak op latere leeftijd en ze laat zich niet meer trouwen, doch ze huwt de man die zij kiest, zoals *hij haar* kiest. Zij doet dus ook zelf haar keuze en deze zal zelden vallen op een man die moreel en intellectueel haar mindere is. Door haar keuze erkent zij in hem aldus een zekere meerdere. Het komt er wellicht op aan voor de jonge man een goed figuur te slaan om genade te vinden in de ogen van de beminde, omdat zij niet volledig blind is wellicht.

Waar de man en de vrouw intellectueel ontwikkeld zijn, ontstaat er een intellectuele wisselwerking, die slechts ten goede kan komen aan het gezin. « Maitre Bolbec et son mari » is maar een toneelspel, en zo er in werkelijkheid een echtgenoot gevonden wordt, die zich in de keuken nuttig maakt, terwijl zijn vrouw aan het pleiten is, zal zulks toch maar een niet per sé ongelukkige uitzondering zijn. Noodzakelijk is het echter wel dat in een gezin, waar man én vrouw een beroep uitoefenen, de welwillende verstandhouding t.a.v. de huishoudelijke karweien nog groter is dan in een ander.

Het feminisme heeft — het moet gezegd — de spijtige fout begaan zich halsstarrig vast te willen klampen aan de gelijke studies voor de man en voor de vrouw. *Aldus doet de vrouw op dit ogenblik mannelijke studies, wat een grove onnatuurlijkheid meebrengt*; men kan aldus wel tegen mannelijke studies zijn voor de vrouw, maar niet tegen de studie op zichzelf. Hoe kan de vrouw inderdaad op die manier voorbereid worden op de functies en loopbanen, aangepast aan haar eigen wezen?

Benevens de argumenten, geput in het natuurrecht, en die pleiten voor een intellectuele ontwikkeling van de vrouw, is er een ander, gedicteerd door de omstandigheden van deze tijd. Het komt er voor de vrouw ongetwijfeld op aan de rechten, waarop zij aanspraak maakt en de bescherming die zij opeist, te verdedigen waar het nodig is. Zij dient zulks zelf te doen en het middel er toe heeft zij bij ons theoretisch in de ruimste zin bekomen. Zij kiest en kan verkozen worden. Op die manier kan zij de aandacht vestigen op noden en aspecten van het sociale leven, waaraan de man misschien minder aandacht besteedt. Uitgesproken rechtvaardigheidszin, een niet te beïnvloeden menselijkheid en grote moed tot het nemen van initiatieven zijn kostbare dingen, die de vrouw in de politiek meebrengt. Kinderzorg, arbeidsvoorwaarden voor de vrouw, openbare moraliteit, opvoeding, huisvesting, bestrijding van alcoholmisbruik en zoveel andere zaken worden in de wetgeving, door tussenkomst van de vrouw op een betere manier geregeld. Omdat zij zichzelf minder

sterk gevoelt, begrijpt zij beter de noden van andere zwakken en misdeelden dan de man en zal zij ijveren voor hun bescherming. Hoe nieuw zij zich ook nog beweegt op de zeer hobbelige wegen van de politiek, toch moet erkend worden dat zij zich van deze nieuwe functie op een behoorlijke manier kwijt.

Niettegenstaande de absolute minderwaardigheid, die aan de vrouw steeds toegedicht is geworden, valt een merkwaardigheid ten zeerste op, nl. dat zij ook in alle tijden tot de hoogste functie in het openbaar leven werd toegelaten, nl. die van gekroonde koningin. In verhouding tot het klein aantal, die geregeerd hebben, overtreffend zij hun mannelijke collega's op stuk van doorzicht, cultuur en diplomatie. Dit historisch feit is van aard, meen ik, om de meest verstokte vrouwenhaters ten minste te doen nadenken, wanneer zij volhouden dat de vrouw door haar natuur onbekwaam is tot het uitoefenen van een officiële functie.

* * *

De huidige denkwijze heeft voor gevolg dat de vrouw in de maatschappij merkkelijk minder in aanzien staat dan de man. Zulks treft haar van af de laagste trap tot de hoogste. Zij wordt doorgaans voor dezelfde arbeid minder betaald. Een vrouw, die haar man om het even in welke omstandigheden verloren heeft, geldt maar half zoveel meer als toen hij naast haar stond. Aan de gestudeerde vrouw wordt de toegang bemoeilijkt tot de functies waarvoor zij nochtans dezelfde inspanning deed en dezelfde diploma's behaalde als de man. Een sprekend voorbeeld hiervan is nog een rondschriven van dhr Minister van Binnenlandse Zaken, verschenen in het Staatsblad van 20 maart 1955, betreffende « de gelijkheid der geslachten voor de toelating tot de openbare ambten », gericht tot de Provinciegouverneurs, waarin er aan herinnerd wordt dat artikel 6 van de Grondwet, en de Universele verklaring van de rechten van de mens, aangenomen door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties op 10 december 1948, de gelijkheid van de geslachten voorschrijven, meer bepaald wat de toelating tot de openbare bedieningen betreft. Aanleiding tot dat rondschriven waren twee gemeenteraadsbeslissingen, die deze gelijkheid niet hadden geëerbiedigd. Op gelijke gegevens wordt nog steeds een verschillende maatstaf toegepast, zonder dat er een poging wordt gedaan om te onderzoeken of vele functies, die gebruikelijk door mannen werden uitgeoefend, niet beter aan vrouwen worden toevertrouwd, rekening gehouden met haar speciale aanleg en gaven. Niet zozeer het vrouwenrecht als zodanig is van belang dan wel het beleven en de verwezenlijking in de maatschappij van de eerbied voor de persoonlijkheid van de man en van de vrouw en voor de volmaking er van. Misschien moet zulks eerst in het gezin geschieden, omdat de uitstraling er van zeer groot is in de maatschappij.

Nergens staat geschreven dat het uitsluitend de mannelijke geest zou zijn, die al de verschillende uitingen van het maatschappelijk leven zou inspireren, door zijn scheppingskracht het sociaal-economische, het politieke en culturele leven zou voeden. Nochtans, opdat de vrouw haar taak op al deze gebieden met inzicht en bekwaamheid zou kunnen uitoefenen, moet zij daartoe verstandelijk voorbereid worden: zij moet wellicht en o.m. gewapend worden tegen demagogische invloeden, die gemakkelijk weerklank vinden in haar gevoel.

* * *

Alleen reeds omdat de vrouw de voornaamste en meest directe beschermster is van het gezin, is het noodzakelijk geworden dat zij zich menige in de publieke

zaak en zich voor de politiek zou interesseren. Zonder het zelf te willen, is zij buiten haar keuken gegroeid, wat geenszins meebrengt dat zij er minder om bekommerd zou zijn. Ook hier past het dat de man zijn gezag late gelden om de vrouw op een eerlijke en rechtvaardige manier met de rol te bedenken die haar moet toelaten ook buitenshuis de beschermengel en vorstin van het gezin te blijven. Zij zal, wanneer haar invloed groot genoeg is geworden, de eerbied voor het geordende gezin herstellen, de zorg voor de opvoeding van de kinderen, evenals de bescherming van de zedelijke integriteit in het algemeen en van de jeugd in het bijzonder opnieuw hun ware betekenis geven. Dit is niet een specifieke taak voor de vrouw en de man heeft die plicht evenzeer als man, doch het is een feit dat de vrouw, als spil van het gezin, beter de gevaren aanvoelt die haar rijk bedreigen en zoveel puin maken.

De man, die gedurende eeuwen geregeerd heeft, heeft het gezin te weinig beschermd. Zonder er het gezag voor te hebben of er enig initiatief naar buiten uit te mogen voor nemen, heeft de vrouw nochtans gedurende eeuwen de zorg gehad over de kinderen, die bij de vrouw werden neergezet, terwijl de man ten strijde trok of op jacht ging. Zij waren aldus beiden veilig — de vrouw en de kinderen. De man voorzag in het gunstigste geval in de materiële nooddriften en bekommerde zich niet het minst om de andere. Het ziet er dan bijna ook naar uit dat de zaak van het gezin en van de kinderen die van de vrouw is geworden. Haar moederschap verleent er haar echter een pertinente titel toe. Zo het mag waar zijn, dat zij in vele zaken als de mindere van de man moet beschouwd worden, dan verleent het moederschap haar ongetwijfeld een superioriteit in vele andere. De moederliefde is wellicht het enige onbestreden en onbesproken gevoel in de mens. Werd de vrouw niet altijd geëerd, de moeder toch is steeds het voorwerp van diepe en onuitroeibare verering geweest, waarvan de diepe ondergrond misschien wel nog een complex van medelijden is. Zo een dichter als Elsschot aan de algemene regel afbreuk doet in zijn brutaal Moedergedicht, dan is het nog omdat hij er meer de vrouw in ziet en zijn kwetsbaar gevoel door verhard medelijden refouleert.

Alles wat de moeder sinds mensenheugenis doet in volle naamloosheid wordt als haar natuurlijke taak bevonden en vanzelfsprekend geheten. De niet te tellen daden van zorg en bezorgdheid gaan schuil achter de nietigheid van de achteloos voorbijgegangene dagelijkse verrichtingen. Zij zoekt geen schatting van de waarde er van, verlangt of verwacht er lof, noch loon voor. Doch het past dat het gezin, de natie en de staat hiervan bewust zouden worden en zo duidelijk mogelijk zouden erkennen hoezeer zij aangewezen zijn op de kracht van de moeder; die niet alleen de oorsprong is doch ook de hoedster en het fundament van elke gezonde sociale orde. Deze zeer grote en positieve verdiensten moeten haar ten persoonlijke titel toegekend worden, zonder dat de man in het minst op enig aandeel hierin zou kunnen aanspraak maken. Het is dan ook de plicht van de staat, door verschillende hulpmiddelen de door de huidige economische, sociale en culturele taken verzwaarde last van de vrouw-moeder, te helpen schragen en haar te beschermen, opdat zij haar zware opdracht kunne blijven vervullen.

* * *

Hier past een woord over de respectievelijke rol van de man en de vrouw in het gezin. Vooral stel ik echter een vraag, die ik evenwel niet zal beantwoorden.

Spreekt het zó vanzelf dat het gezag in het gezin uitgeoefend wordt door de man, wegens zijn soliede redenerings-faculteiten en zijn fysieke kracht? Wegen de grote eigenschappen van de vrouw, en meer nog van de moeder hier niet tegen op? Haar groot hart, haar zékere intuïtie, haar uithoudings-vermogen, haar psychische sterkte en de vier haar door Confucius toegeschreven deugden, nl. de handvaardigheid, de goede houding, de welbespraaktheid en de beminnelijkheid, zouden niet in staat zijn om de zovele zaken, waarmede zij het meeste contact heeft, te regelen en er een beslissing in te nemen?

Er hoort inderdaad een gezag in het gezin. Waar verschillende personen verenigd zijn, is een hoofd nodig, dat de belangen van de gemeenschap waarneemt, en naar buiten uit verdedigt.

Welke is echter de uitgebreidheid van dat gezag en is dit onbegrensd van inhoud? Alleen een volledig begrip voor elkaars ingesteldheid en elkaars noden, gepaard met een eerbied voor elkaars persoonlijkheid, kan deze aangelegenheid regelen. De wet kan enkel grove misbruiken voorkomen en bestraffen.

Van een absolute gelijkheid, zelfs met inachtneming van de verschillen tussen man en vrouw, kan niet gesproken worden, wanneer het gezag van de man wordt vooropgesteld.

Doch behoudt gerust uw meesterschap, mijne heren, in mijn naam en ook namens de meerderheid der normale vrouwen. Bewaart vooral uw gezag over de vrouw die gij liefhebt. De vrouw, voor wie de liefde geldt als de lucht die zij inademt, wil immers met gezag behandeld worden. Ik wil U bovendien waarschuwen tegen de neiging die gij soms vertoont van uw prioriteit af te zien. Wij hebben het nodig naar U op te zien en waardering voor U te hebben. Ik beloof niet dat het eeuwig zal duren, doch een paar generaties hebt gij toch nog voor de boeg: gij en wij evolueren, doch ik spreek vooral voor nu: d.i. voor vandaag en morgen. Gij moet nog altijd — al is het niet meer in absolute zin — de held van onze dromen zijn... zoals in legenden en sprookjes. Gij moet nog steeds een beetje de heldhaftige ridder blijven. En zo wij al eens pogingen doen om U uw gezag te ontfutselen, blijft onverstoord, zoals het U past, of geeft eens toe, al was het maar om te zien hoe spoedig wij verzadigd zullen zijn. Zelfs een beetje bluff moogt gij ons niet kwalijk nemen. Wij worden zo graag beschermd, en het is zo zalig ons bij U veilig te weten en zeker te zijn dat gij de zware slagen van het leven zult afweren. Te weten vooral dat gij uw krachten wilt inspannen om de levensstrijd voor ons aan te gaan maakt ons fier en gelukkig. Eigenlijk meten wij de graad van onze eigenwaarde aan de graad waarmee de man ons op prijs stelt of levensnodig heeft.

In die opvatting spreekt het dan ook vanzelf dat de man de grenzen van zijn gezag bepaalt en desgevallend beperkt. Dat gezag heeft nl. een reden van bestaan in het belang van de familiegemeenschap en deze reden bepaalt en beperkt ook de uitgebreidheid ervan. *Het staat in directe verhouding tot de verantwoordelijkheid die de man wil en kan opnemen in de zaken van het gezin*, of zo zou het althans moeten zijn. *Dat gezagsrecht bezit hij in geen geval ten persoonlijke titel en mag hem geen enkel persoonlijk privilege verlenen*. Omdat het normaal is dat twee mensen in het huwelijk treden op basis van een grote liefde, die zelf aan generlei regel gebonden is, kunnen onmogelijk vast geformuleerde wetten, al zijn zij nog zo talrijk, de verhouding in het huwelijk van man en vrouw regelen. Ideaal bekeken zou geen verhouding tussen hen moeten geregeld worden, daar zij

beiden hetzelfde doel hebben en hun streven zou volledig gelijklopend dienen te zijn. De liefde, zegde de Saint-Exupéry, is samen kijken in dezelfde richting.

Omdat voor de vrouw de liefde de leidraad is en blijft in het huwelijk, verdraagt zij ook zeer goed dat de man het gezag uitoefent. Hij heeft echter ook tot plicht het gezin stevig te leiden, opdat het, in zijn geheel, zijn zending trouw zou kunnen volbrengen. In de huwelijksgemeenschap moet, zoals in elke andere maatschappij, het welzijn van elk lid benaastigd worden en de ontplooiing ervan in de hand worden gewerkt, want zegt Dr. J. D. Bierens de Haan: «een gemeenschap, die vermocht het menselijk ego in zich op te lossen en het «ik» te herleiden, zou, zoo dit mogelijk ware, niet een menschengemeenschap doch een slavengemeenschap zijn geworden. De opstandigheid, die daaruit voortkomen, is het bewijs dat aan de werkelijkheid geweld ware aangedaan... Persoonlijk initiatief houdt het groepsverband levend. Binnen de groep geldt de wet: elk het zijne; en ieder heeft als onvervreemdbaar eigendom zijn wezensvrijheid.»

Er kan immers van geen zorg om het welzijn gesproken worden wanneer de vrouw aan banden wordt gehouden en geen enkel persoonlijke daad mag stellen, om enkel de schaduw te zijn van de man. Niet haar persoon mag aan zijn gezag onderworpen zijn, tenzij zij zulks zelf zou beslissen. Uit hoofde van haar hoge functie van echtgenote, levensgezellin en moeder mag het feit dat de man het gezag in het gezin uitoefent niet haar persoonlijke vrijheid — die niet in functie van de man bestaat — ontnemen. De gehoorzaamheid die zij aan de man verschuldigd is, betekent niet dat zij zich dient te plooiën naar al de grillen en bevelen van de man, die zeer dikwijls onredelijk en zelfs onwaardig zijn. Zulks betekent ook niet dat zij, zelfs wanneer de wet het doet, als een onmondige dient te worden beschouwd door de man. De vrouw staat in een geheel andere verhouding tegenover haar man in het huwelijk, dan een onderdaan tegenover de wet. Het gezag van de man te haren opzichte kan enkel gelden wanneer de vrouw door houding en daden haar gezin zou verwaarlozen of enig moreel of zakelijk nadeel zou berokkenen. Er zijn inderdaad gevallen waarin de vrouw, die geen interesse meer heeft voor het gezin, hierdoor haar stevigste houvast verliest en haar eigen ondergang tegemoet gaat. Zij moet soms tegen zichzelf beschermd worden. Haar verantwoordelijkheidszin voor de haar voorbehouden opdracht moet voldoende opgevoed en ontwikkeld worden.

Die persoonlijke vrijheid, welke de vrouw moet blijven behouden, ook in het huwelijk, impliceert dat zij haar eigen filosofische en religieuze overtuiging mag hebben en behouden en dat anderzijds van geen gezag kan gewaagd worden in de intiemste betrekkingen tussen man en vrouw.

* * *

Die ondergeschiktheid is een direct gevolg van de rechtsonbekwaamheid van de vrouw, die nog steeds aan de basis van onze wetgeving ligt. De rechtsonbekwaamheid van de gehuwde vrouw wordt als een archaische opvatting beschouwd, waarmede de nieuwe wetgevingen schoonschip maken.

De wet van 1932, die misschien toegejuicht kan worden heeft er reeds enkele verzachtingen aan toegebracht, maar het principe der noodzakelijkheid van de maritale machtiging voor de meeste gevallen, waarin het wetboek ze voorschreef, is behouden gebleven. Het grote bezwaar van het systeem van de

Code Napoleon is, dat deze in zekere zin onwaar is. De gehuwde vrouw genoot in werkelijkheid, in een normaal gezin, een bepaald gezag en een zekere vrijheid en had er een verantwoordelijkheid, volledig anders dan die welke het burgerlijk wetboek, bij zijn oorsprong, haar toekende. Het burgerlijk wetboek laat de man dan ook toe, in gezinnen waar onenigheid heerst, de vrouw te doen lijden, haar kinderen te ontnemen en haar financieel te ruïneren, zonder dat zij over een geschikt middel beschikt om zulks te voorkomen of het kwaad te doen herstellen.

Het normale huwelijksvermogensregime is dat van de gemeenschap van goederen, omdat het best de eenheid en onontbindbaarheid van het huwelijk weergeeft. En het valt wellicht te betreuren, dat nieuwe strekkingen van goederenstelsels in het huwelijk meer de nadruk gaan leggen op het belang van man en vrouw, die respectievelijk hun eigen persoonlijk patrimonium kunnen beheren en erover beschikken en niets meer dan twee vennoten zijn in het huwelijk. Dit verstevigt zeker niet de eenheid van het huwelijk. Anderzijds is het nochtans niet aan te nemen dat de vrouw zo weinig te zeggen heeft, evenzeer in het beheer van haar eigen goederen als in die van de man, omdat zulks toch in het belang van het gezin moet geschieden. M. i. zouden er enkel familiegoederen dienen te bestaan waarvan elke echtgenoot, zo nodig, de verdediging zou dienen op te nemen tegen de andere.

De vraag die de wetgever zich hieromtrent wellicht dient te stellen, is n.l.: moet hij, voor het bepalen van de vorm van het huwelijksvermogensstelsel, uitgaan van het standpunt van het volmaakt huwelijk of moet hij voorzorgen nemen en de wet afstemmen op de «zieke» huwelijken, waar vrouwen, eensgezindheid en welwillendheid ontbreken, zodat man en vrouw gewapend en beschermd zijn tegen inbreuken en benadelingen van hun recht, door de wederpartij gepleegd. Wellicht kan niet alles voorzien worden, omdat de feiten inderdaad steeds sterker blijken te zijn dan het recht.

Dat de goede regeling nog niet werd getroffen, wordt betwist, doch er bestaat twijfel nopens de manier waarop de misbruiken zouden dienen voorkomen te worden. De meningen der hooggeleerde heren specialisten lopen hierover uiteen.

* * *

Dat inmiddels de gelijke behandeling van de man en de vrouw naar een ernstige oplossing schrijdt, is een feit. Het blijft niet meer zo zeer een streven of een georiënteerd zijn naar gelijkheid.

Bij regentsbesluit van 14 mei 1948, werd een studiecommissie ingesteld, voor de herziening van de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek, die betrekking hebben op de wederzijdse rechten en plichten van de echtgenoten en op de huwelijkske voorwaarden. Het eerste deel van de werkzaamheden is thans afgesloten en de commissie heeft een paar maanden geleden verslag erover aan dhr. Minister van Justitie uitgebracht. De voorgestelde hervorming voorziet o.m.:

- 1° dat het gezag van de man wordt opgeheven; hij beslist echter over de keuze van de woonplaats;
- 2° dat het huwelijk de burgerlijke bekwaamheid van de vrouw niet vermindert;
- 3° dat, in het belang van het gezin, elk van de echtgenoten zich mag verzetten tegen de uitoefening van een beroep.

Het 2° deel is nog ter studie. Het betreft de herziening van de huwelijksvermogensstelsels.

Een andere ongelijkheid tussen man en vrouw is op weg gemilderd te worden. Op voorstel van Mevrouw Ciselet heeft de Senaatscommissie voorgesteld de termijn van weduwstaat, zoals hij in het burgerlijk wetboek wordt geregeld, te wijzigen en in te korten.

* * *

Welke moet, tegenover de kinderen, de gezagstoestand zijn van beide ouders?

De pater familias was in het Romeinse recht de absolute en enige gezagsdrager in het gezin naar buiten uit. Het natuurrecht en het canoniek recht stellen man en vrouw tegenover de kinderen op dezelfde voet. Onze wetgever heeft hierin voor bepaalde zaken gevolgd, o.m. zowel de moeder als de vader heeft het recht zich tegen het huwelijk van een kind te verzetten. Dat de moeder een grote natuurlijke invloed heeft op de kinderen zal niet geloofwaardig worden, het werd zelfs aangenomen in de Romeinse zeden; doch een wettelijk gezag wordt haar meestal niet ontzegd. Het natuurlijk gezag dat zij uitoefent, bezit zij nochtans niet in functie van de man, maar ten persoonlijke titel en wegens haar moederschap. Zij is moeder vooraleer de man vader is, daar zij reeds vóór de geboorte een overwegende rol vervult tegenover het kind, zoals ook tijdens de eerste periode van het leven van het kind. De vader geeft zich slechts langere tijd nadien rekenschap van zijn nieuwe functie. Daar komt bij dat het moederschap voor de vrouw slechts tot volledige ontplooiing kan komen, in het huwelijk, naast de man, omdat het kind meer is dan de echo van een biologisch moment.

Terloops worde er hier op gewezen dat het de vrouw en het kind zijn, de zwakkeren dus, die slachtoffer zijn van de bescherming van het normaal wettige gezin en de bescherming van het huwelijk, wanneer de wetgever zijn zorgen hieromtrent heeft geuit in de zeer strenge beperking van het opzoeken van het vaderschap en geen eis op enige vergoeding toestaat, wanneer verweerder gehuwd was op het ogenblik van de procreatie. Het afwerpen van een zware verantwoordelijkheid vanwege de man wordt hiermede beschermd en zelfs in de hand gewerkt. Het is duidelijk dat het kind, als kind, nog zeer hulpeloos in onze maatschappij staat, alhoewel het het voorwerp is van o.m. de schoonste en talrijkste affiches in het raam van de politieke wedijver? Maar weinigen zijn opgestaan om het kind zonder schijnheiligheid op de publieke tribune te verdedigen.

In het normale gezin is het billijk dat het gezag onverdeeld door beide ouders uitgeoefend worde. Doorslaggevend zal dat van de man zijn zo het welzijn van het gezin zulks vereist, maar dan ook uitsluitend in dat geval. Het gezag van een speciale rechtbank zal eventueel beslechten wanneer de man zijn gezag niet in de goede zin gebruikt en eventueel de vrouw verplichten in zijn plaats op te treden. In Duitsland bestaan voor dergelijke familie zaken speciale Voogdijrechtbanken, die niet alleen de tekortkomingen t.a.v. de wet beoordelen, doch ook rechtsmisbruiken.

Art. 1354/2° van het Burgerlijk Wetboek zegt hierover: «De vrouw is niet verplicht aan de beslissing van de man te gehoorzamen, als zijn beslissing een misbruik van het recht vormt. Art. 1357/° a/ zegt: «De man kan het recht (van de vrouw, in het raam van haar huiselijke werkring te zorgen voor de zaken van de man en hem te vertegenwoordigen) beperken of intrekken. b/ vormt de beperking of de intrekking van het recht een rechtsmisbruik van de man, dan

kan zulks op verzoek van de vrouw door de voogdij-rechtbank worden opgeheven.

Zover zijn wij bij ons nog niet. Het is nochtans redelijk, zowel bij misbruik vanwege de man, als bij afwezigheid, of wanneer hij in de onmogelijkheid is zijn wil te kennen te geven, of zulks in onvoldoende mate doet, dat de vrouw voor al de belangen van het gezin, en meer speciaal om de ouderlijke macht uit te oefenen, daartoe gemachtigd zij.

Zeër karakteristiek is in dit verband weer art. 4 van onze wet op de Kinderbescherming, waar nl. gezegd wordt: «De rechtbank mag de ontzetting van de ouderlijke macht uitspreken tegen de vrouw die een man huwt, vervallen van de ouderlijke macht.»

Waarom wordt er minder belang gehecht aan een ontaarde tweede moeder dan aan een dergelijke vader?

* * *

Als besluit dringt zich m.i. dan ook de noodzakelijkheid op het probleem van de vrouw in het maatschappelijke leven volledig te herzien en zelfs helemaal te herdenken.

De wetgeving moet niet evolueren in de zin van de volledige gelijkstelling van de vrouw met de man: doch ze moet ermede rekening houden — en in die zin evolueren — dat de vrouw in zeer vele opzichten verschillend is van de man, dus ook op een andere manier dient bejegend te worden. Volgens hun respectievelijke wezensverschillen dienen zij op een gelijkwaardige manier onder een verschillend statuut gerangschikt te worden, waarin de vrouw, zowel als de man tot hun volledige ontplooiing kunnen komen.

Er bestaat een grotere band tussen de moeder en het kind dan tussen de vader en het kind: werd hiermede rekening gehouden tot nog toe? Worden aan de moeder meer rechten toegekend dan aan de vrouw die het niet is? Nochtans wordt het moederschap zozeer geprezen en aangemoedigd.

Het is een feit dat, indien de vrouw behandeld geworden ware, zoals het hoort, zij nooit eisen zou gesteld hebben. Deze laatste doen denken aan die van de kleine man, de proletariër, de neger, de slaaf en van al diegenen, die door de tijden heen eisen hebben gesteld, welke werden ingewilligd omdat zulks zeer sociaal en rechtvaardig bleek te zijn.

Te veel argumenten werden gevonden om de beperking der rechten van de vrouw — vooral van de gehuwde vrouw — te motiveren. Moest er evenveel moeite gedaan geweest zijn om de middelen te beramen die haar zouden toelaten, zowel de zorg voor haar gezin uit te oefenen, als en terzelfder tijd een andere functie eventueel in de gemeenschap, dan zou wellicht de maatschappij reeds een ander aspect hebben gehad. In dat verband blijkt het dat in de Verenigde Staten van Amerika een beter evenwicht werd bereikt.

Ik geef er mij wel rekenschap van dat de vrouw nog in de kinderschoenen staat, wat betreft de voorbereiding op haar veelvuldige en veelzijdige taak. Nochtans kan gezegd worden dat de reeds bereikte resultaten een verdere doorvoering van het zgn. experiment billijken.

Mijn rekvisitorium kan ik dan ook beëindigen met de klassieke toepassing te vragen van de wet, wet althans beheerst door de natuur van de mens in het algemeen en van de vrouw in het bijzonder.

Mijn God, bidden de Israëlitische mannen, ik dank U omdat Gij mij als *man* hebt gemaakt;

Mijn God, bidden hun vrouwen, ik dank U omdat Gij mij gemaakt hebt, zoals *Gij* het hebt gewild.

BIBLIOGRAFIE

- Henricus Corn. AGRIPPA: *Vermaakelyk Tractaat*. Amsterdam, 1733.
 Dr. J. D. BIERENS-DE HAAN: *Politeia — Groote Mannen over Staat en Maatschappij*. Uitg. Elsevier.
 Prof. Dr. W. DELVA: *Het Huwelijksvermogensstelsel van Scheiding van Goederen met Gemeenschap van Aanwinsten*. Michiels N. V., Tongeren, 1952.
 Charles TURGEON: *Le Féminisme Français*. Libr. de la Sé. du Recueil général des Lois et Arrêtés. Paris. L. Larose. 1902.
 Georgette CISELET: *La femme, ses droits, ses devoirs et ses revendications*. L'Eglantine. Bruxelles. 1930.
 DEPAGE: *Traité élémentaire de droit civil belge*. Tome I.
 K. TSCHENG: *La femme et la Société des Nations*.
 Louis RIGAUD: *L'évolution du droit de la femme de Rome à nos jours*. Paris. 1930.
 Abbé J. LECLERCQ: *Leçons de droit naturel*. La Famille. 1933.
 Dr. Alice SCHERER: *Die Frau. — Wörterbuch der Politik. — Heft VI*. Verlag: Herder-Freiburg.
 Edmée CHARRIER: *L'évolution intellectuelle féminine*. Ed. Albert Mechelinck. Paris, 1931.
 Hermann DE BAETS: *Le Féminisme*.
Catholicisme - Encyclopédie en sept vol., dirigée par G. Jacquemet du clergé de Paris. — V. Femme.
 O. LE CLERCQ: *Droit Romain*. Libr. Duivier, Liège.
 William WALLER: *The Family*. The Cordon Company. New York.

Antwoord van Mr H. DE POTTER

Stafhouder der Balie van Gent

Eerst en vooral, houd ik er aan mijn dank te betuigen aan de heer Voorzitter der Vlaamse Conferentie voor de vriendelijke welkomsrede welke hij daar even heeft uitgesproken en voor de al te vleiende woorden die hij tot mij heeft gericht.

Ik ben er zeer gevoelig aan en ik verzeker U, Mijnheer de Voorzitter, dat ik ten allen tijde mijne bescheiden mogelijkheden ten dienste zal stellen van de Conferentie — met het oog op haar voorspoed en bloei, welke haar ten andere niet zullen ontbreken onder uw dynamische leiding.

En zonder verder omhaal, ga ik nu over tot het commentaar dat van mij verwacht wordt over de studie van onze confrater Mr De Rijck-De Cordier.

Het is met een diep gevoel van bewondering dat ik kennis heb genomen van de voordracht van onze confrater.

De spreekster heeft niet geaarzeld zich in te span-

nen om een zeer kies en actueel probleem te behandelen: de emancipatie van de vrouw.

Zij is er op meesterlijke in geslaagd.

Het is geen in de haast opgestelde voordracht.

Wel integendeel — het is een kloek gebouwde werk dat tijd en inspanning heeft vereist, een werk waaraan talrijke dagen (en misschien nachten) moeten besteed geweest zijn. Het is een kostelijke bijdrage tot de veldtocht voor de emancipatie van de vrouw.

Wij vinden er een gedetailleerde en een nauwkeurige uiteenzetting van de toestand van het vraagstuk in het verleden, in het heden en zelfs in de toekomst.

Wij zijn getroffen door de originaliteit van haar opvattingen en vooral van de stelling of eerder van de paradox die zij ontwikkelt — evenals door de strengheid en de logica van haar redenering.

En merkwaardig komt het voor, dat zij, in het

opstellen van haar werk, alle vooringenomenheid wist te vermijden. Haar zorg voor de objectiviteit komt te voorschijn in elke zin van haar studie.

Ook moeten wij de tact en de kiesheid bewonderen waarmee zij haar onderwerp heeft behandeld: de meest prikkelbare tegenstander van het feminisme zou er bezwaarlijk iets in kunnen vinden dat kwalijk zou kunnen genomen worden.

Eindelijk moet er nadruk gelegd worden op de psychologische kennissen waarvan de spreekster blijk geeft. Te dien opzichte moet ik bijzonder doen uitkomen het parallel dat door de spreekster wordt getrokken tussen de respectieve hoedanigheden van de man en van de vrouw. Het zijn twee bladzijden geschreven in de geest van een zuiver classicisme.

En dit alles wordt ons gezegd in een keurige taal — die, meen ik, alle voldoening zal geschonken hebben aan de strengste taalzuiveraars.

Kortom — Mevrouw De Ryck-De Cordier dient hartelijk gefeliciteerd te worden voor haar merkwaardige prestatie.

Dit gezegd zijnde, zal ik trachten haar werk iets van dichterbij te ontleden.

Een eerste vraag stelt zich: Waarom deze enigszins intrigerende titel: «Paradoxen van een ongelijkheid.»?

En vooral, wat is wel juist een paradox?

Laat ons «Le grand Larousse» openslaan en wij zullen er een reeks definities in vinden die slechts door kleine nuances verschillen. Er zijn er drie:

De eerste: «Opinion contraire à l'opinion commune».

De tweede: «Le paradoxe est une proposition vraie ou non qui est contraire à l'opinion commune comme de dire, avec Erasme, que la folie est préférable à la sagesse, ou de prétendre, avec J. J. Rousseau, que la science et l'étude sont choses vaines et malfaisantes».

De derde: «Quelques fois le paradoxe est une idée prime-sautière que le hasard ou la soudaine lumière du génie fait naître et que l'expérience constate, que la routine obstinée repousse, mais dont la marche du temps doit assurer le triomphe».

Moest er gekozen worden tussen deze drie definities, dan zou er voor mij geen twijfel kunnen bestaan: het is in de derde betekenis dat de titel van de voordracht dient vesrtaan te worden. Zij is overigens de meest vleienende vermits het «genie» een rol kan gespeeld hebben in de vondst van het spontaan gedacht en de verzekering er in wordt gegeven van de eindelijke triomf van dit gedacht.

Thans rijst er een tweede vraag op:

Waarin kan de paradox, die het voorwerp uitmaakt van de voordracht, wel bestaan?

Zij kan samengevat worden in de volgende stelling: doorheen de eeuwen is de vrouw de onderdaan geweest van de man. Doch sedert een vijftigtal jaren streeft zij naar de vrijmaking en naar een algehele gelijkheid met de man. Welnu — uitteraard — zijn de man en de vrouw verschillend. Het is dus noodzakelijk dat de vrouw, evenals de man, zich kan ontplooiën en werken volgens haar eigen natuur — en derhalve mag er niet gestreefd worden naar een volledige gelijkheid, doch integendeel naar een ongelijkheid die aan de vrouw de mogelijkheid zal verlenen zich te ontplooiën en te arbeiden volgens haar eigen natuur. Zij moet dus georiënteerd worden naar de bedrijven en functies die met haar natuur het best overeenstemmen en het dringt zich als een noodzakelijkheid op er nieuwe te scheppen.

Dit schijnt mij — trouw weergegeven — de stelling van onze confrater,

Deze thesis is werkelijk een paradox in de zin van de derde definitie van Larousse — zoals hierboven aangetoond.

Er valt op te merken dat de titel van de conferentie het meervoud gebruikt «paradoxen», doch de leidende idee is wel deze die daar even werd samengevat — en moest de voordracht nog andere paradoxen behelzen, dan gaat het slechts om ondergeschikte paradoxen, in nauw verband met de voornaamste paradox, die de spil ervan is.

En indien U er prijs op stelt mijn oordeel te kennen over de waarde van deze paradox, — dan zeg ik rechtuit dat zij mij absoluut overtuigend voorkomt. Het feminisme streefde naar een volledige gelijkheid welke ontegensprekelijk komt te stuiten tegen de natuur, de lichamelijke krachten en de intellectuele, psychische en zedelijke hoedanigheden van de vrouw. Het komt mij voor als een redelijk concept rekening te houden van haar mogelijkheden en bekwaamheden om ze te ontplooiën in deze richting en haar de toegang te verlenen tot deze functies waarvoor zij werkelijk geschikt kan zijn. Het ware onlogisch en ongerijmd haar te willen opleggen een ontplooiing en een arbeid welke slechts met de natuur van de man zouden overeenstemmen.

Dus volledig akkoord met de stelling van Mr De Ryck-De Cordier.

Nochtans — en hier hebben wij toch een lichte kritiek uit te brengen — het ware wenselijk geweest iets nader te bepalen welke deze functies zouden zijn voor dewelke de vrouw uitverkoren zou zijn en welke nieuwe beroepen en functies zouden kunnen in het leven geroepen worden, waarvan de vrouw dan een soort monopolie zou moeten genieten.

Welnu — dit bijzonder punt heeft de spreekster enigszins in de nevel gelaten. Er worden ons dienaangaande geen nauwkeurigheden gegeven.

Ik moet het bekennen deze onnauwkeurigheid is van aard ons enigszins te verontrusten.

Ik vraag mij af of het scheppen van deze beroepen en functies voorbehouden aan de vrouw niet als uitwissel zal hebben de mannen uit te drijven uit beroepen en activiteiten die door hen reeds sedert eeuwen worden uitgeoefend?

Is het niet te vrezen dat, door zulke evolutie, verworven rechten zullen geschaad worden?

Wij kunnen ons niet ontveinen dat een gevoel van ongerustheid in ons opkomt ten opzichte van een evolutie die al te radikaal zou zijn en zich al te snel zou afspelen.

En wij stellen een tweede vraag: is het wel nodig zo haastig te werk te gaan?

De evolutie tot verbetering van het lot der vrouw is in volle gang — misschien wat traag naar de wensen van sommigen — doch zij gaat steeds voort op haar weg: piano-sano.

Alle dagen worden nieuwe successen, nieuwe veroveringen door de vrouw geboekt!

In de beroepen die ons van dichtbij interesseren, werd hun achtereenvolgens de deur geopend tot bijna alle gerechtelijke beroepen: de balie, de magistratuur, het ambt van pleitbezorger, dit van notaris, enz.

Dat de vrouw ernaar streve zekere uitwegen te vinden voor haar activiteit is uitstekend, doch treedt zij aldus niet dagelijks op als mededingster van de man?

Zij is magistraat, advocaat, pleitbezorger, notaris, arts, apotheker, professor aan de hogeschool, enz.

Doch dit voldoet haar niet. Nu wordt er gevorderd dat zekere sectoren haar zouden voorbehouden wor-

Beiden hebben tot op het laatste van hun leven hun sympathie voor de Vlaamse Conferentie bewaard. Aan hen kon ieder van ons zich spiegelen.

God weze hen genadig.

* * *

Zeër Geachte Vergadering,

Sinds het einde van de jongste wereldoorlog zijn tien volle jaren verstreken, en gedurende die tijdspanne heeft de wetgever in dit land blijk gegeven van een koortsachtige en niet te stuiten bedrijvigheid.

Tallose wetten en besluitwetten (en laat ons dan maar niet gewagen van de ontelbare uitvoeringsbesluiten) werden in die voorbije jaren dag na dag in het Staatsblad gepubliceerd en hebben geleidelijk aan hun weg gevonden in ons maatschappelijk bestel. En nog schijnt er maar geen einde aan die werkkraft in het vooruitzicht gesteld te zijn.

Ongetwijfeld dat zich, onmiddellijk na de bevrijding, de behoefte heeft doen gevoelen aan ingrijpende wettelijke maatregelen. Het nog niet tot evenwicht gekomen politiek, sociaal en economisch leven vergde dringend dergelijke bepalingen en wettigde ze in ruime mate; al kon het ongetwijfeld met meer sereniteit en bedachtzaamheid geschied zijn, dan soms al het geval is geweest.

Doch gelden thans nog diezelfde imperatieve behoeften? Ik weet het wel, het leven staat niet stil, en voor nieuwe levensomstandigheden moeten ook door de wetgever passende wegen gevonden worden, opdat het maatschappelijk leven geordend zou verlopen en in zijn bruisende onstuimigheid niet zou ontaarden. Maar is het nu nog gerechtvaardigd, of van node, dat omzeggens iedere dag weer, en zonder het minste verpozen, nieuwe wetten worden gecreëerd? Is het niet veeleer tijd dat eens een pauze zou intreden?

Want wat zien we nu?

1) Vooreerst al dat geen enkel wetboek, hoe volumineus ook, nog compleet is, en dat heel zeker geen enkel wetboek nog à jour mag worden geheten. De dag dat de wetteksten in een codex of verzamelwerk zijn opgenomen, zijn ze ofwel reeds vervangen door nieuwe wetsvoorschriften, ofwel gewijzigd, ofwel minstens aangevuld met een hoop nieuwe voorschriften.

2) Vervolgens blijkt, dat geen enkele rechtsbeoefenaar — het weze een theoreticus of iemand die met zijn twee voeten in de praktijk staat zoals advocaat of magistraat — nog zeker is van zijn stuk. Zelfs wanneer hij zich gespecialiseerd heeft als civilist, penalist, commercialist, fiscalist, internationalist of hoe dan ook, weet hij niet goed meer waaraan zich te houden: hij beheerst de materie niet meer; hij wordt er eenvoudigweg door overweldigd, en gevoelt zich zowat als een « sorcier apprenti ». En dit wordt dan nog des te meer aanvoeld bij de onbehaaglijk aanvoelende vaststelling, dat heel wat wettelijke voorschriften de ene de andere opheffen, onmogelijk maken, en vertroebelen naar de toepassing.

3) Daarenboven ziet ieder jurist zich genoodzaakt om steeds maar opnieuw tal van nieuwe materies en begrippen aan zijn juridische bagage toe te voegen, waarvan noch de wetgever, noch de doctrine, noch de praktijk tot op vandaag de juiste zin of betekenis hebben vastgelegd. Wie zal b.v. zeggen welke de juiste draagkracht is van de wetgeving waardoor wij een verkapte publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie hebben gekregen in ons land, waar besluiten van nationale en gewestelijke paritaire comité's van alle slag en

soort kracht van wet verkrijgen enkel en alleen ingevolge het bindend maken door Koninklijk besluit?

4) En bij dit alles komt dan nog tot overmaat van ramp, dat door die niets ontziende aftakeling van bestaande rechtsconstructies en de ogenschijnlijk orde-loze opbouw van nieuwe, in een tempo dat ontstellend is, alle kans op gedegen studie ontbreekt. De tijd wordt niet eens meer gegund om instrumenten te vervaardigen of op punt te stellen die de jurist moeten helpen het hoofd bieden aan de talrijke delicate vragen waarvoor hij staat.

Het is niet te verwonderen dat de rechtspraak hortend en stotend, voortschrijdt naar de oplossing van de talrijke nieuwe juridische problemen die zich stellen. Wat dan omgekeerd weer meebrengt, dat de wetgever wantrouwig staat tegenover de rechterlijke macht, en maar liefst zoveel mogelijk zelf alles wil voorzien en in détail regelen; hetgeen op zijn beurt nieuwe moeilijkheden schept. Het wordt een kringloop van miseries.

Daarom nog eens: is het niet tijd om even te rusten, te bezinnen, te wieden, op punt te stellen, te ordenen? Zou het b.v. niet ten goede komen aan het sociaal- en nijverheidsrecht, en aan het fiscaal recht, die thans elk van hen doen denken aan een juridisch oerwoud?

Ik meen bevestigend te mogen antwoorden, al geef ik grif toe dat op economisch en sociaal plan hoogstnodig enkele ingrijpende maatregelen dienen getroffen te worden waarmede thans getalmd wordt, en die voor de gezondmaking van onze huidige maatschappij onmisbaar zijn. Ik denk aan de ruilverkaveling uit kracht van de wet (waar voorlopig alles is blijven stilstaan bij de ruilverkaveling krachtens overeenkomst); ik denk aan de dringende maatregelen tot bescherming van de jeugd (nu de jeugdcriminaliteit de jongste jaren verontrustend gestegen is, inachtgenomen daarbij dat in 1952 de cijfers in zake jeugdelinkwentie nog hoger lagen dan voor de oorlog).

En ik denk ook aan een gematigde wetgeving in zake de juridische emancipatie van de gehuwde vrouw.

* * *

Maar hiermee ben ik Mevrouw Mr De Ryck-De Cordier te gemoet gekomen, aangezien zij — zoals U allicht vermoeden kon — haar lezing over « Paradoxen van een ongelijkheid » binnen dit kader heeft gesitueerd.

Mevrouw Mr De Ryck-De Cordier voorstellen aan wie haar nog niet mochten kennen, is voor mij een zeer aangename opdracht. Ieder confrater van deze balie prijst haar minzaamheid, openhartigheid, inschikkelijkheid, en al die andere hoedanigheden die haar sieren. Als vrouwelijk advocaat heeft ze meer dan eens — en niet altijd in de meest aangename omstandigheden — blijk gegeven van een niet vermoede durf en taaie vastberadenheid de zaak van haar cliënten ten goede. Zij is verschillende jaren de secretaresse geweest van de Vlaamse Conferentie, met een toewijding alle lof waardig.

Dat U, Mevrouw, het aandurft op deze tribune Uw lezing te komen houden — hetgeen niet veel dames U tot op heden hebben voorgedaan — verheugt me gans bijzonder. Ik ben er van overtuigd dat U ook thans, zonder schroom en vrijmoedig Uw zaak zal weten te behartigen.

Mag ik U dan vragen het woord te nemen.

RECHTSPRAAK

HOF VAN VERBREKING

1e Kamer. — 20 januari 1955.

Voorzitter: M. Sohier.

Raadsheer-Verslaggever: M. Gilmet.

Procureur-Generaal: M. Hayoit de Termicourt.

Advocaat: Mr della Faille d'Huyse.

Wegenverkeer. — Bij het gelijktijdig gebruik van de twee kleuren, rood en groen, heeft de weggebruiker in de regel niet het recht in alle omstandigheden door het kruispunt te rijden. (art. 137/3° K.B. 1 februari 1934).

Artikel 137/3° van het K.B. van 1 februari 1934 bepaalde dat het gelijktijdig gebruik van de twee kleuren rood en groen, aanduidt dat de richting van het verkeer gaat gewijzigd worden en zulks de verplichting medebrengt om vóór de bij het sein aangebrachte stoplijn stil te houden.

Al kan in bepaalde gevallen een weggebruiker geen schuld hebben, omdat hij zijn voertuig niet tot stilstand heeft kunnen brengen voor een bij een sein aangebrachte stoplijn, vloeit daaruit nog niet voort dat hij het recht heeft het kruispunt helemaal door te rijden.

De plaatselijke gesteldheid of bepaalde omstandigheden van het verkeer kunnen voorzeker rechtvaardigen, dat hij ten einde het verkeer te vergemakkelijken het kruispunt doorrijdt.

Ebstein en N.V. Transmetal t/ Van Achter.

Gelet op het bestreden arrest, de 21e november 1953 gewezen door het Hof van Beroep te Brussel;

Over het enig middel, schending van artikelen 1 van de wetten op de verkeerspolitie van 1 augustus 1899, 1 augustus 1924 en 16 december 1935, 2, 5, 41, 137, inzonderheid lid 3, van het algemeen reglement op het verkeer en het vervoer, 1382, 1383, 1384 van het Burgerlijk Wetboek, 97 van de Grondwet;

doordat het bestreden arrest de verantwoordelijkheid voor de litigieuze botsing op aanleggers legt, ofschoon het bevindt of althans aanneemt dat, op het ogenblik dat verweerder het kruispunt opgereden is, de afwisselende seinen welke op dat kruispunt het verkeer regelen tegelijk groen en rood aanduiden door het gelijktijdig gebruik van beide kleuren, en zulks om de reden «dat wanneer het rode licht in werking treedt en de lichten bijgevolg groen en rood worden op het ogenblik waarop de weggebruiker, die het kruispunt met een normale snelheid nadert, het sein gaat voorbijrijden, hij het recht heeft zijn weg voort te zetten, in geval hij vóór dat sein niet kan stilhouden zonder abnormaal te moeten remmen, wat trouwens een gevaar voor botsing met de door het plotse remmen verraste achterliggers zou opleveren»;

dan wanneer artikel 137, 3°, van het verkeersreglement bepaalt dat het gelijktijdig gebruik van de twee kleuren, rood en groen, aanduidt dat de richting van het verkeer gaat gewijzigd worden en de verplichting meebrengt om vóór de bij het sein aangebrachte stoplijn stil te houden;

Overwegende dat het bestreden arrest er op wijst dat de afwisselende seinen waardoor het verkeer op de kruising van de August Reyerslaan met de Roodebeeklaan te Schaarbeek wordt geregeld, op rood en groen stonden, toen verweerder die, een motorrij wiel be-

rijdend, de A. Reyerslaan volgde in de richting van de Vergotessquare, bewuste kruising opreed;

Overwegende dat het arrest verweerder van elke verantwoordelijkheid voor de botsing vrijstelt om de reden dat, wanneer een weggebruiker niet met een buitensporige snelheid gereden heeft en de lichten niet «lang genoeg op rood en groen gestaan hebben opdat hij voor het teken stil kon houden door normaal te remmen», hij het recht heeft zijn weg te vervolgen en het kruispunt door te rijden;

Overwegende dat artikel 137, 3° van de wegcode (koninklijke besluit van 1 februari 1934) bepaalt dat het gelijktijdig gebruik van de twee kleuren, rood en groen, aanduidt dat de richting van het verkeer gaat gewijzigd worden en «de verplichting (meebrengt) om vóór de bij het sein aangebrachte stoplijn stil te houden»;

Overwegende dat, al kan in bepaalde gevallen een weggebruiker geen schuld hebben omdat hij zijn voertuig niet tot stilstand heeft kunnen brengen vóór een bij een sein aangebrachte stoplijn, daaruit niet voortvloeit dat hij, zoals het arrest beslist, het recht heeft het kruispunt helemaal door te rijden;

Dat voorzeker de gelegenheid der plaats of bepaalde omstandigheden van het verkeer kunnen rechtvaardigen dat hij, om het verkeer te vergemakkelijken, het kruispunt doorrijdt, maar dat, waar de bestreden beslissing aan de weggebruiker die, met een normale snelheid rijdend, zijn voertuig vóór de stoplijn niet tot stilstand heeft kunnen brengen, het recht toekent in alle omstandigheden het kruispunt door te rijden, zij het in het middel aangeduid artikel 137, 3°, van de wegcode geschonden heeft;

Waaruit volgt dat het middel gegrond is;

Om die redenen,

Verbreekt het bestreden arrest;

Beveelt dat melding van onderhavig arrest zal gemaakt worden op de kant van de vernietigde beslissing;

Veroordeelt verweerder tot de kosten;

Verwijst de zaak naar het Hof van Beroep te Luik.

NOOT. — Verg. artikel 104 van het Wegenverkeersreglement van 8 april 1954.

HOF VAN BEROEP TE GENT

1e Kamer. — 23 april 1955.

Voorzitter: M. Verougstraete.

Raadsheren: M.M. De Vreese en Van Hove.

Advocaat-Generaal: M. Matthijs.

Advocaten: Mrs Vandemoortel, loco E. Ronse en Belpaire, loco Dobbelaere.

Natuurlijk kind. — In de artikelen 340b en 340c B.W. bedoelde vorderingen. — Eén en dezelfde oorzaak. — Vatbaarheid voor hoger beroep.

Al zijn de vordering van het kind, bedoeld in artikel 340b B.W. en die in artikel 340c B.W. aan de moeder toegekend, rechtens te onderscheiden en al kunnen zij afzonderlijk worden ingesteld, zijn zij niettemin innig verbonden, daar beide steunen op één hetzelfde feit, nl. de buitenechtelijke verwekking van een kind.

De verwekking van een kind is een ondeelbaar

begrip; aangenomen moet worden dat, wanneer de moeder tegelijkertijd in eigen naam de in artikel 340c bedoelde vordering en als moeder-voogdes de alimentatievordering van artikel 340b instelt, beide vorderingen ten aanzien van de aanleg onafscheidbaar verenigd zijn, omdat zij één en hetzelfde ondeelbaar feit aan 's rechters oordeel onderwerpen, zodat de beoordeling van beide vorderingen niet afzonderlijk kan geschieden zonder eventueel, in strijd met een goede rechtsbedeling, tot met elkaar in strijd zijnde beslissingen te leiden.

Daar in casu de door de moeder ingestelde vordering tot schadevergoeding, steunend op artikel 1382 B.W. haar grond vindt in de schuldige verwekking van het kind, dienen de drie onderdelen van de persoonlijke vordering van de moeder ter bepaling van de vatbaarheid voor hoger beroep te worden samengeteld (artikel 23 wet op de bevoegdheid).

De Cock t/Denaeyer.

Gezien de stukken, o.m. de uitgifte van het beroepen vonnis, gewezen door de Rechtbank van eerste aanleg te Oudenaarde op 28 april 1954;

Overwegende dat het hoger beroep tijdig werd ingesteld en regelmatig is naar de vorm;

I. Omtrent de ontvankelijkheid van het beroep :

Overwegende dat de vordering van het kind voorzien door artikel 340b van het Burgerlijk Wetboek en deze toegekend aan de moeder door artikel 340c van hetzelfde Wetboek, al zijn zij rechtelijk te onderscheiden en al kunnen zij afzonderlijk worden ingesteld, niettemin innig verbonden zijn, vermits beide steunen op één en hetzelfde feit, n.l. de buitenechtelijke verwekking van een kind (Verbr., 24 maart 1938, Pas. 1938, I, 106); dat, wanneer de wetgever in artikel 340c bepaalt : « In de gevallen bij het vorig artikel voorzien, heeft de moeder recht op ... », hij voldoende te verstaan heeft gegeven, dat beide wetsbepalingen overeen dienen gebracht en de éne door de andere verklaard (zelfde beslissing);

Overwegende dat het niet mogelijk blijkt zich te verenigen met zekere rechtspraak, volgens dewelke de oorzaak of de grondslag van beide vorderingen verschillend is, deze voorzien door artikel 340b van het Burgerlijk Wetboek gesteund zijnde op het vermoeden van vaderschap en deze voorzien door artikel 340c op een foutieve gemeenschap van de verweerder met de moeder van het kind; dat, uitgaande van dit onderscheid, men niet inziet waarom, zoals artikel 340d het voorschrijft, de persoonlijke vordering welke artikel 340c aan de moeder toekent net als deze van het kind moet worden afgewezen indien het bewezen is dat de moeder, gedurende het wettelijk tijdperk van de bevruchting, gemeenschap heeft gehad met een andere man of van bekend slecht levensgedrag was; dat het afdoende karakter van deze excepties immers juist spruit uit het feit dat zij een voldoende twijfel werpen op het vaderschap om de éne zowel als de andere vordering te doen afwijzen (De Page, deel I, 2e uitg., n^{rs} 1164 en 1210); dat dus blijkbaar de buitenechtelijke verwekking van het kind door de verweerder aan beide vorderingen ten grondslag ligt;

Overwegende dat de verwekking van een kind een ondeelbaar begrip uitmaakt; dat aangenomen moet worden dat wanneer, zoals ter zake, de moeder tegelijkertijd in eigen naam de vordering instelt voorzien door artikel 340c en als moeder-voogdes de alimentatievordering voorzien door artikel 340b, beide vorderingen ten aanzien van de aanleg onafscheidbaar verenigd

zijn, omdat zij één en hetzelfde ondeelbaar feit aan 's rechters oordeel onderwerpen, zodat de beoordeling van beide vorderingen niet afzonderlijk kan geschieden gebeurlijk — in strijd met een goede rechtsbedeling — tot tegenstrijdige beslissingen te leiden; dat trouwens de middelen gemeen zijn aan beide acties, één enkele voorafgaande poging tot verzoening en één enkele bewijsvoering plaats hebben, de verweermiddelen tegen beide acties dezelfde zijn en, overigens, het verweer zelf zich vóór de rechter voordoet — en inzonderheid ter zake zich heeft voorgedaan — met een karakter van eenheid, dat beide acties in éénzelfde debat samensmelt;

Overwegende dat, waar in casu ook de schadevordering van de geïntimeerde, gesteund op artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek, spruit uit de foutieve verwekking van het kind, de drie onderdelen van de persoonlijke vordering van de geïntimeerde dienen samengeteld tot bepaling van de aanleg (artikel 23 van de wet op de bevoegdheid); dat het hoger beroep ontvankelijk voorkomt, en derhalve, gelet op de bovenstaande beschouwingen, eveneens de ontvankelijkheid van het hoger beroep te aanzien van de alimentatievordering van het kind met zich sleept;

II. Ten gronde : (zonder belang).

Om deze redenen,

Het Hof,

Gelet op artikel 24 van de wet van 15 juni 1935, betreffende het gebruik der talen in gerechtszaken,

Gehoord de heer Matthijs, advocaat-generaal, in zijn strijdig advies betreffende de ontvankelijkheid,

Alle andere of meeromvattende besluiten verwerpende als ongegrond,

Verklaart het hoofdzakelijk en het incidenteel beroep ontvankelijk doch ongegrond;

Bevestigt dienvolgens het bestreden vonnis in al zijn beschikkingen;

Verwijst de appellant in de kosten van de aanleg.

NOOT : In dezelfde zin, in dit nummer Hof Gent, 18 juni 1955, inzake Verschooris tegen Van de Putte; Hof Brussel, 7 oktober 1935, J. T. 1936, 101; Hof Luik, 1 april 1938, J. T. 1948, 390.

In andere zin : Hof Gent, 1 juli 1953, R. W. 1953-1954, 1150; Hof Luik, 4 december 1952, Pas. 1953, II, 48; Hof Brussel, 14 juni 1933, Pas. 1933, II, 153.

* * *

Reeds vroeger waren er sommige beslissingen die aanvaardden, dat de vordering tot betaling van de kraamkosten en het onderhoud van de moeder gedurende 4 weken (art. 340c B. W.) en anderzijds de vordering tot levensonderhoud van het natuurlijk kind (art. 340b B. W.), beide tegen de vermoedelijke natuurlijke vader ingesteld, slechts één en dezelfde oorzaak hadden, zodat, naar luid van art. 23 van de bevoegdheidswet, hun bedrag moest samengeteld worden om voor beide de aanleg te bepalen. Derhalve werd de vordering van de moeder (welke op zichzelf meestal het bedrag van de laatste aanleg niet overtreft), door deze beslissingen in dezelfde mate als de vordering van het kind vatbaar geacht voor beroep (Brussel 14 oct. 1927, Pas., 1928, II, 40; — Brussel, 7 oct. 1935, J.T., 1936, 101; — Luik, 1 april 1938, J.T., 1938, 390).

De overgrote meerderheid van de rechtspraak was echter van oordeel dat deze vorderingen, ofschoon op hetzelfde feit gesteund, n.l. de bevalling, een verschillende oorzaak hebben n.l. : de vordering uit 340c, de geslachtsomgang tijdens het wettelijk tijdperk van de bevruchting; de vordering uit art. 340b, het ver-

moedelijk vaderschap van het kind. Daarom werd in het algemeen aangenomen dat beide vorderingen ten aanzien van de vatbaarheid voor beroep afzonderlijk moesten beschouwd worden, en dat zij niet mochten samengeteld worden (zie o.m. Luik, 7 maart 1923, P.P. 1924, 553; — Luik, 4 dec. 1952, Pas., 1953, II, 48; — Brussel, 4 juli 1933, J.T. 1933, 495). Ook het Hof van Beroep te Gent heeft herhaaldelijk in dezelfde zin beslist, en dit zelfs in zeer recente arresten (o.m. Gent, 24 april 1950, R.W., 1950-51, 1138; — Gent, 1 juli 1953, R.W., 1953-54, 1150, met advies van advocaat-generaal Matthijs).

Deze rechtspraak scheen aldus, vooral de laatste jaren, vast te staan. Dit ondanks de kritiek van De Page, (I, blz. 1191 en volgende, in het bijzonder nr 1150, blz. 1193), die hoewel aanvaardend dat er hier twee onderscheidene oorzaken zijn, toch van oordeel is dat de beide vorderingen op dezelfde voet dienen vatbaar te zijn voor beroep, ten einde tegenstrijdige beslissingen te vermijden.

Deze rechtspraak kon tot eigenaardige, en overigens onaanvaardbare en onrechtvaardige gevolgen leiden: inderdaad kon het ten aanzien van het kind (art. 340 b B.W.) in beroep komen vast te staan, b.v. door een voor het eerst in beroep gevraagd en bevolen bloedonderzoek, dat de aangesprokene de vermoedelijke vader niet kan zijn, en aldus niet kon verplicht zijn bij te dragen tot het onderhoud van het kind; doch tegelijkertijd kon hij door een niet voor beroep vatbaar vonnis veroordeeld blijven, tot betaling van de kraamkosten en het onderhoud gedurende 4 weken van de moeder. (art. 340 c B.W.) Ook het omgekeerde was mogelijk.

Het bovenstaande arrest zet heel deze rechtspraak op losse schroeven: op goed overwogen gronden (cfr. de motivering) wordt in een principiële beslissing aangenomen dat de beide vorderingen slechts één oorzaak hebben, namelijk het ondeelbaar feit van de buitenechtelijke verwekking van een kind. Derhalve moeten de beide vorderingen samengeteld worden om de aanleg, en dienvolgens de vatbaarheid voor beroep te bepalen van het vonnis, dat er uitspraak over doet. (art. 23 bevoegdheidswet).

Deze ommekeer in de rechtspraak van het Hof te Gent is klaarblijkelijk van groot belang. En, gezien de gevolgen ervan, n.l. het onmogelijk worden van tegenstrijdige beslissingen ten aanzien van de bewuste vorderingen, kan hij volmondig beaamd worden.

Louter formeel beschouwd, blijft het wellicht mogelijk te betwisten dat de beide vorderingen eenzelfde oorzaak zouden hebben, doch het begrip «oorzaak» zelf is lang niet duidelijk afgelijnd, en vaak een feitenkwestie, zodat ook strikt juridisch in het licht van artikel 23 der bevoegdheidswet beschouwd, de oplossing kan aanvaard worden: het hangt er immers van af, wat men als de «oorzaak» van de vorderingen uit artikelen 340b en 340c beschouwt. En het a.h.w. complexe feit, als gemene oorzaak voor beide vorderingen door het bovenstaande arrest aanvaard, is als dusdanig volkomen te verantwoorden.

F. Baert.

HOF VAN BEROEP TE GENT

1e Kamer. — 18 juni 1955.

Voorzitter: M. Bossaert.

Raadsheren: M.M. De Vreese en Van Hove.

Advocaat-Generaal: M. Matthijs.

Advocaten: Mrs Kickx en Lampaert.

Natuurlijk kind. — In de artikelen 340b en 340c B.W. bedoelde vorderingen. — Eén en dezelfde oorzaak. — Vatbaarheid voor hoger beroep.

Al zijn de vordering van het kind, bedoeld in art. 340b B.W. en die in art. 340 c B.W. aan de moeder toegekend, rechtens te onderscheiden en al kunnen zij afzonderlijk worden ingesteld, zijn zij niettemin innig verbonden, daar beide steunen op één en hetzelfde feit, n.l. de buitenechtelijke verwekking van een kind.

De verwekking van een kind is een ondeelbaar begrip; aangenomen moet worden dat, wanneer de moeder tegelijkertijd in eigen naam de in art. 340 c bedoelde vordering en als moeder-voogdes de alimentatievordering van art. 340b instelt, beide vorderingen ten aanzien van de aanleg onafscheidbaar verenigd zijn, omdat zij één en hetzelfde ondeelbaar feit aan 's rechters oordeel onderwerpen, zodat de beoordeling van beide vorderingen niet afzonderlijk kan geschieden zonder eventueel, in strijd met een goede rechtsbedeling tot met elkaar in strijd zijnde beslissingen te leiden.

Daar in het onderhavige geval de alimentatievordering van het kind de grens van de niet-vatbaarheid voor hoger beroep te boven gaat, zijn ook de eerste twee onderdelen van de persoonlijke vordering van de moeder vatbaar voor hoger beroep (art. 23 wet op de bevoegdheid).

Verschooris t/ Van de Putte.

Gezien de stukken o.m. de uitgifte van het beroepen vonnis, gewezen door de Rechtbank van Eerste Aanleg te Gent, op 26 april 1954;

Overwegende dat zowel het hoofdzakelijk als het incidenteel beroep tijdig werden ingesteld en regelmatig zijn naar de vorm;

I. Omtrent de ontvankelijkheid van het beroep:

Overwegende dat de vordering van het kind voorzien door artikel 340 b van het Burgerlijk Wetboek en deze toegekend aan de moeder door artikel 340 c van hetzelfde Wetboek, al zijn zij rechtelijk te onderscheiden en al kunnen zij afzonderlijk worden ingesteld, niettemin innig verbonden zijn, vermits beide steunen op één en hetzelfde feit, n.l. de buitenechtelijke verwekking van een kind (Verbr. 24 maart 1938, Pas. 1938, I, 106, motieven);

dat, wanneer de wetgever in artikel 340 c bepaalt: «In de gevallen bij het vorig artikel voorzien, heeft de moeder recht op...», hij voldoende te verstaan heeft gegeven, dat beide wetsbepalingen overeen dienen gebracht en de ene door de andere verklaard (zelfde beslissing);

Overwegende dat het niet mogelijk blijkt zich te verenigen met zekere rechtspraak, volgens dewelke de oorzaak of de grondslag van beide vorderingen verschillend is, deze voorzien door artikel 340 b gesteund zijn op het vermoeden van vaderschap en deze voorzien door artikel 340 c op een foutieve gemeenschap van de verweerder met de moeder van het kind; dat, uitgaande van dit onderscheid, men niet inziet waarom, zoals

VLAAMSE JURISTEN,

Abonneert U op

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

artikel 340 d het voorschrijft, de persoonlijke vordering welke artikel 340 c aan de moeder toekent net als deze van het kind moet worden afgewezen indien het bewezen is dat de moeder, gedurende het wettelijk tijdperk van de bevruchting, gemeenschap heeft gehad met een andere man of van bekend slecht levensgedrag was; dat het afdoend karakter van die excepties immers juist voortvloeit uit het feit dat zij een voldoende twijfel werpen op het vaderschap om de ene zowel als de andere vordering te doen afwijzen (De Page, 2e uitg., deel I, n°s 1164 en 1210); dat dus blijkbaar de buiten-echtelijke verwekking van het kind door de verweerder aan beide vorderingen ten grondslag ligt;

Overwegende dat de verwekking van een kind een ondeelbaar begrip uitmaakt; dat aangenomen moet worden dat wanneer, zoals ter zake, de moeder tegelijkertijd in eigen naam de vordering instelt voorzien door artikel 340 c en als moeder-voogdes de alimentatievordering voorzien door artikel 340 b, beide vorderingen ten aanzien van de aanleg onscheidbaar verenigd zijn, omdat zij één en hetzelfde ondeelbaar feit aan 's rechters oordeel onderwerpen, zodat de beoordeling van beide vorderingen niet afzonderlijk kan geschieden zonder gebeurlijk — in strijd met een goede rechtsbedeling — tot tegenstrijdige beslissingen te leiden; dat trouwens de middelen gemeen zijn aan beide acties, één enkele voorafgaande poging tot verzoening en één enkele bewijsvoering plaats hebben, de verweermiddelen tegen beide acties dezelfde zijn en, overigens, het verweer zelf zich vóór de rechter voordot — en inzonderheid ter zake zich heeft voorgedaan — met een karakter van eenheid, dat beide acties in éénzelfde debat samensmelt;

Overwegende dat, waar alleszins de alimentatievordering van het kind in dit geval het beloop van de rechtspraak in laatste aanleg te boven gaat, ook de eerste twee onderdelen van de persoonlijke vordering van de geïntimeerde vatbaar zijn voor hoger beroep (artikel 23 van de wet op de bevoegdheid); dat anderszijds de ontvankelijkheid van het beroep ten opzichte van het onderdeel van de persoonlijke actie van de geïntimeerde, strekkende tot vergoeding van schade wegens verbreking van huwelijksbeloften, geen twijfel overlaat;

II. Ten gronde :

Overwegende dat de eerste rechter oordeelkundig uit de getuigenverklaringen die hij weerhield, in samenhang gebracht met de inhoud van de overgelegde brieven, inzonderheid deze van 21 februari 1951, waarin ondubbelzinnig op de zwangerschap van de geïntimeerde wordt gezinspeeld, de geregelde en algemeen bekende aard heeft aangenomen van de gemeenschap, waarin de appellant met de geïntimeerde heeft geleefd gedurende het wettelijk tijdperk van de bevruchting; dat hij eveneens met reden heeft geoordeeld, dat het bewijs niet voorligt, dat de geïntimeerde gedurende ditzelfde tijdperk geslachtsbetrekkingen heeft onderhouden met een andere man;

Overwegende dat, waar aldus de verwekking van het kind door de verweerder bewezen is, het nodeloos voorkomt bovendien nog een bloedonderzoek te bevelen;

Overwegende dat zowel de onderhoudsrente voor het kind als de vergoedingen toekomende aan de geïntimeerde zelf in het bestreden vonnis billijk werden geraamd; dat ten slotte de geïntimeerde vóór het Hof evenmin als vóór de eerste rechter het bewijs bijbrengt dat haar door de appellant een huwelijksbelofte werd gedaan; dat beide beroepen derhalve ongegrond voorkomen;

Op deze gronden,

Het Hof,

Gelet op artikel 24 van de wet van 15 juni 1935, betreffende het gebruik der talen in gerechtszaken; Gehoord de heer Matthys, advocaat-generaal, in zijn advies;

Alle andere conclusiën als ongegrond van de hand wijzende;

Verklaart de hogere beroepen ontvankelijk doch ongegrond;

Bevestigt dienvolgens het bestreden vonnis in al zijn beschikkingen;

Verwijst de appellant in de kosten van de aanleg.

NOOT. — Zie in dit nummer in dezelfde zin Hof Gent, 23 april 1955, in zake De Cock tegen De Naeyer met onderstaande noot.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE ANTWERPEN

1e Kamer. — 26 maart 1955.

Voorzitter : M. Janssens.

Rechters : M.M. Gepts en Van Baarle (pl.v.r.).
Advocaten : Mrs. Deloof, loco Diercxssens en Roland,
loco Van Doosselaere.

1. **Erfrecht. — Begrip «dezelfde gebeurtenis» in art. 720 B.W.**

2. **Huwelijksgoederenrecht. — Tussen de echtgenoten geldend stelsel van huwelijksgoederenrecht bij verandering van nationaliteit.**

1. *De uitmoording van gevangenen in een concentratiekamp is niet «dezelfde gebeurtenis» in de zin van artikel 720 B.W. Deze uitdrukking van de wetgever dient beperkend te worden uitgelegd, aangezien de bepaling waarin zij voorkomt, afwijkt van het gemene recht; opdat deze van toepassing zou zijn is vereist, dat de overledenen gelijktijdig te strijden hadden tegen een gemeenschappelijke oorzaak van vernietiging. In het onderhavige geval ontbreekt deze gelijktijdigheid, daar bedoelde uitmoording ongetwijfeld een zekere tijdspanne heeft in beslag genomen en door niets bewezen is, dat de betrokkenen te zamen vermoord werden. De artikelen 720 tot 722 B.W. zijn bijgevolg ter zake niet van toepassing.*
2. *Het huwelijksgoederenstelsel tussen de echtgenoten wordt bepaald door hun nationale wet op het ogenblik, van de voltrekking van hun huwelijk. Een verandering van nationaliteit, zelfs een gemeenschappelijke verandering, oefent geen invloed uit op het huwelijksgoederenstelsel tussen de echtgenoten. De artikelen 1394 en 1395 B.W., die bepalingen van openbare orde zijn, laten niet toe in de tegenwoordige staat van ons recht, dat het huwelijksgoederenstelsel tijdens het huwelijk zou kunnen gewijzigd worden, al zij het dan onrechtstreeks ingevolge een vrijwillige verkrijging van de Belgische nationaliteit door naturalisatie.*

Gradom cs. t/ Gutter cs.

Overwegende dat de eis er toe strekt voor recht te horen zeggen dat de beweerde gemeenschap die zou bestaan hebben tussen de echtgenote Gutter Israël en Gitel Lauber door wijlen dame Mathilde Gutter, echtgenote van derde aanlegger, vererfd werden en er alsoo aanleiding zou bestaan tot verdeling en vereffening

van de nalatenschap van voornoemde Gutter Mathilde onder de gedingvoerende partijen;

Overwegende dat Gutter Israël en Gutter Mathilde in het concentratiekamp van Auschwitz om het leven kwamen; dat door vonnis dezer Rechtbank de datum van overlijden van deze drie personen bepaald werd op 23 september 1943;

Overwegende dat aanleggers beweren dat bij toepassing van de artikelen 720 tot 722 B.W., de nalatenschap van de echtgenoten Gutter-Lauber vererfd werd door hun dochter Mathilde Gutter; dat haar nalatenschap op haar beurt zou vererfd zijn voor de helft langs vaderszijde ten bate van verweerders en voor de andere helft langs moederszijde ten bate van de eerste twee aanleggers, onder voorbehoud van het vruchtgebruik van gans haar nalatenschap toekomende aan haar overlevende echtgenoot, derde aanlegger;

Overwegende dat de uitmoording van gevangenen in een concentratiekamp niet « dezelfde gebeurtenis » uitmaakt zoals voorzien in artikel 720 B.W.;

Dat deze uitdrukking van de wetgever restrictief dient uitgelegd te worden gezien de bepaling waarin zij voorkomt afwijkt van het gemeen recht; dat vereist is opdat zij van toepassing zou zijn dat de overledenen gelijktijdig te strijden hadden tegen een gemeenschappelijke oorzaak van vernietiging, dat ter zake deze gelijktijdigheid ontbreekt daar de bedoelde uitmoording ongetwijfeld een zekere tijdspanne in beslag nam en door niets bewezen is dat de betrokkenen te zamen vermoord werden. (Zie Brussel 14-2-1953, J.T. 1953, blz. 299 en geciteerde auteurs);

Overwegende dat bijgevolg de artikelen 720 tot 722 B.W. ter zake niet van toepassing zijn; dat het dus niet vaststaat dat Mathilde Gutter van haar ouders zou geërfd hebben;

Overwegende dat verweerders doen opmerken dat aanleggers zich eveneens vergissen waar zij beweren dat een gemeenschap van goederen tussen de echtgenoten Gutter-Lauber zou bestaan hebben; dat aangezien deze personen zonder huwelijkscontract gehuwd waren, hun goederen beheerst zouden geweest zijn door het stelsel van scheiding van goederen, dat op het ogenblik van hun huwelijk te Krakau het wettelijk stelsel zou geweest zijn;

Overwegende dat het vaststaat dat Gutter Israël en Lauber Gitel te Krakau op 29 januari 1911 in het huwelijk traden; dat ze nochtans reeds op 3 maart 1911 ingeschreven werden in de bevolkingsregisters van de stad Antwerpen; dat zij sindsdien ononderbroken, behoudens een korte tijdspanne gedurende de oorlog 1914-1918, te Antwerpen verbleven; dat beide echtelieden op 16 februari 1932 door de grote naturalisatie de Belgische nationaliteit verwierven;

Overwegende dat ten opzichte van de voorhanden zijnde activa's, een huis in de Transvaalstraat, 71, door Gutter Israël op 17 augustus 1921 uitsluitend op zijn naam aangekocht, en een bankrekening op de Manufacture Trustey, eveneens op naam van Gutter Israël, er dient nagegaan te worden of deze afhangen van de nalatenschap Gutter of deel zouden uitgemaakt hebben van een gemeenschap die tussen Gutter en zijn echtgenote Lauber, in de stelling van aanleggers, zou bestaan hebben;

Overwegende dat volgens aanleggers, in afwezigheid van huwelijkscontract, de goederen van de echtgenoten beheerst worden door het wettelijk regiem in voege op de plaats van hun eerste echtelijke woonst; dat aangezien er ter zake geen andere echtelijke woonst tot stand zou gekomen zijn dan te Antwerpen, het huwelijksgoederenstelsel van de echtgenoten Gutter-Lauber beheerst zou geweest zijn door de Belgische Wet;

Overwegende nochtans dat uit de feitelijke gegevens der zaak blijkt dat bedoelde echtgenoten slechts een maand na hun huwelijk, namelijk op 3 maart 1911 zich te Antwerpen kwamen vestigen; dat bijgevolg zelfs indien in rechte de stelling van aanleggers zou kunnen aangenomen worden, ze in feite niet gegrond is;

Overwegende dat aanleggers weliswaar beweren dat uit de retroacten van de zaak zou blijken dat op het ogenblik van het aangaan van het huwelijk beide echtgenoten het inzicht hadden zich in België te vestigen en in te burgeren, voornemen dat zij ook uitvoerden, zodat hierdoor zou aangetoond worden dat zij zich wilden gedragen naar de Belgische Wetgeving;

Overwegende dat de Belgische rechtsleer en rechtspraak thans bijna éénsgezind aannemen dat het huwelijksgoederenstelsel van de echtgenoten bepaald wordt door hun nationale wet op het ogenblik van hun huwelijk (Antwerpen, 13-7-1939, R.W. 1939-40, kol. 145; id Gent 31-5-1939, R.W. 1939-40, 65; Brussel 25-11-1939, Rev. Not. 1941, 167 en nota; P. Wigny, B.J. 1939, kol. 606; Albéric Rolin « Principes du Droit International Privé », blz. 759, n^{rs} 499 en volg.; De Vos « Le Problème des conflits de lois », blz. 431, n^{rs} 409; Pouillet, n^{rs} 443 en volg.; Gunzburg « Het Huwelijkscontract », n^{rs} 14 en volg.);

Overwegende dat inderdaad de toepassing door de Frans-Belgische rechtspraak van de leer van de vernieuwde wil — toepassing die bijna onafgebroken gebeurde tot het einde van de XIXe eeuw — het belangrijk nadeel van deze leer in het licht had gesteld, namelijk onzekerheid te scheppen in een stof waar het er op aankomt met de grootste nauwkeurigheid te kunnen vaststellen welke rechtsbeginselen dienen te worden toegepast;

Overwegende trouwens dat in het huwelijk de overeenkomst betreffende de personen het persoonlijk statuut volgt en de overeenkomst betreffende de goederen slechts bijkomstig is van de hoofdovereenkomst;

Overwegende dat niet betwist is dat ingevolge het persoonlijk statuut van de echtgenoten Gutter-Lauber, op het ogenblik van hun huwelijk, de scheiding van goederen het wettelijk huwelijksgoederenstelsel was; dat dan ook moet aangenomen worden dat bedoelde echtgenoten gehuwd zijn onder het stelsel van scheiding van goederen;

Overwegende ten slotte dat aanleggers nog beweren, dat indien de echtgenoten Gutter-Lauber moesten gehuwd zijn onder het stelsel van scheiding van goederen, dit huwelijksstelsel nochtans in een gemeenschap van goederen zou veranderd zijn ten gevolge van hun verwerving van de Belgische nationaliteit door naturalisatie;

Overwegende nochtans dat een verandering van nationaliteit, zelfs een gemeenschappelijke verandering, geen invloed uitoefent op het huwelijksregime van de partijen (Zie De Vos, n^{rs} 410, 451, 452; Pouillet n° 449; Rb. Straatsburg, 24-7-1935, Rev. dr. comp. 1939, 77); dat de rechtspraak door aanleggers ingeroepen ter staving van hun stelling ter zake geen toepassing vindt daar zij uitsluitend betrekking heeft op de gevolgen van een nationaliteitsverandering voor de personen zelf van de echtgenoten en geenszins voor hun goederen;

Overwegende dat artikelen 1394 en 1395 van het Burgerlijk Wetboek, wetsbepalingen van openbare orde, niet toelaten in de tegenwoordige staat van recht dat het huwelijksstelsel tijdens het huwelijk zou kunnen gewijzigd worden al zij het dan onrechtstreeks ingevolge een vrijwillige verwerving van de Belgische nationaliteit door naturalisatie;

Om deze redenen,

De Rechtbank,

Rechtdoende op tegenspraak :

Na er over beraadslaagd te hebben,

Alle verdere en strijdige besluiten verwerpende;

Verleent akte aan de eerste twee aanleggers van hun voorbehoud naar rechte, indien het moest blijken dat Regine Gutter op latere datum dan 23 september 1943 overleden is;

Verklaart de eis van aanleggers ongegrond, wijst aanleggers er van af en veroordeelt hen tot de kosten des gedings;

.....

BURGERLIJKE RECHTBANK TE MECHELEN

13 juni 1955.

Voorzitter : M. Croonen.

Advocaten : Mrs Van den Berghe en H. Deckers.

Arbeidsongeval. — Havenarbeider. — Basisloon. — Berekening daarvan. — Verlofgeld.

Krachtens artikel 6 van de gecoördineerde wetten op de arbeidsongevallen, gewijzigd bij de wet van 15 juli 1951, komt het loon, dat tot grondslag strekt voor de vaststelling van de vergoedingen, principieel overeen met de werkelijke bezoldiging tijdens het jaar, dat aan het ongeval is voorafgegaan. Deze werkelijke bezoldiging omvat alle betalingen in speciën en alle baten en voordelen, waarop de arbeider kan aanspraak maken ingevolge de arbeidsovereenkomst; het recht op verlofgeld vloeit noodzakelijk uit de arbeidsovereenkomst voort en het bedrag van dat voordeel, hetwelk naar verhouding tot de arbeidsprestaties wordt bepaald dient begrepen te worden in de berekening van het basisloon ter vaststelling van de vergoedingen wegens arbeidsongeval. De bijdrage van de werkgever voor verlofgeld, volstaan aan de Rijksdienst voor Maatschappelijke Zekerheid ten belope van 4 % op het loon, is in feite slechts een uitgesteld loon, zodat deze stortingen een bijkomend voordeel bij het eigenlijke loon vormen.

Derhalve wordt niet het verlofgeld zelf, doch wel de daartoe door de werkgever gestorte gelden het voordeel, dat bij het basisloon moet worden bijrekend.

Daar de sociale wetgeving van openbare orde is, moet de rechter het basisloon bepalen volgens de wettelijke voorschriften en mag daarvan niet afwijken op grond van een instemming van het slachtoffer van het arbeidsongeval met een andere berekening van het basisloon.

Bosman t/ N.V. Helvetia.

Aangezien de partijen op 26 november 1952, vrijwillig verschenen vóór de Heer Vrederechter van het Vierde Kanton te Antwerpen om uitspraak te horen doen nopens het recht van Bosman op de vergoedingen voorzien bij de wet op de arbeidsongevallen, ingevolge het arbeidsongeval aan deze op 5 mei 1952 overkomen op nummer 124 der kaaien te Antwerpen, aan boord van de s.s. « Argentan », terwijl hij in dienst was van de « Société Belge de Travaux et Industries Maritimes », 24, Rijnkaai te Antwerpen, waaromtrent partijen in geschil waren nopens het basisloon en aan de heer Vrederechter vroegen te willen beslissen welke berekeningswijze van het basisloon van de havenarbeiders sedert het in voege treden van de wet van 15 juli 1951 dient toegepast te worden

en welke vergoeding Bosman toekomt en ook over de kosten uit te spreken;

Gezien, in regelmatige vorm overgelegd, het vonnis van de heer Vrederechter van het vierde Kanton te Antwerpen, dd. 4 februari 1953, geveld op tegenspraak tussen partijen, waarbij gezegd wordt voor recht dat Bosman wegens zijn arbeidsongeval van 5 mei 1952, recht heeft op de vergoedingen bij de wet op de werkongevallen voor tijdelijke volledige werkonbekwaamheid tot 19 augustus 1952, datum van de heling der verwondingen en waarbij de naamloze vennootschap « Helvetia » veroordeeld wordt om aan Bosman deze vergoedingen te betalen op voet van een basisloon van 79.244,65 frank en tevens tot de gedingkosten werd verwezen, het al bij vonnis uitvoerbaar niettegenstaande elke voorziening;

Aangezien beide partijen tegen deze beslissing in hoger beroep kwamen;

Gezien, in regelmatige vorm overgelegd, het vonnis van de Rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen, zetelende in graad van hoger beroep, dd. 14 juli 1953, tegensprekelijk tussen partijen gewezen, waarbij beide zaken respectievelijk voortkomende uit de twee beroepen, werden gevoegd, beide beroepen werden ontvangen en gedeeltelijk gegrond verklaard en waarbij het bestreden vonnis a quo te niet werd gedaan en opnieuw recht doende, werd gezegd voor recht dat het basisloon voor de berekening van de vergoedingen wegens arbeidsongeval van Bosman, voor de volledige tijdelijke werkonbekwaamheid dienen berekend te worden op 73.717,76 frank, en de naamloze vennootschap « Helvetia » tot de kosten van beide aanleggen werd verwezen;

Aangezien hierbij het basisloon samengesteld was uit :

1° 58.244,30 frank, tijdens 168 dagen en een halve dag werkelijk verdiend loon;

2° 24.714,69 frank fictief loon tijdens 71 dagen en een halve dag, plus 758,77 frank voortkomend van betaald verlof.

Aangezien beide partijen zich voorzagen in verbreking;

Gezien, in regelmatige vorm overgelegd, het arrest van het Hof van Verbreking dd. 4 februari 1955, waarbij de voorzieningen werden gevoegd en de voorziening van de naamloze vennootschap « Helvetia » verworpen werd en waarbij, recht doende op de voorziening van Bosman Gustaaf, het bestreden vonnis van de Rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen, dd. 14 juli 1953, werd verbroken, doch slechts in zover het onder de bestanddelen van het loon dat tot grondslag voor de vaststelling van de vergoedingen dient, het verlofgeld maar voor een bedrag van 758,77 frank begrepen heeft en waarbij de voorziening voor het overige verworpen werd; de melding bevolen werd van dit arrest op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing en waarbij de aldus beperkte zaak verwezen werd naar deze Rechtbank en de naamloze vennootschap « Helvetia » verwezen werd tot de kosten van beide voorzieningen;

Aangezien derhalve onderhavig geding regelmatig aanhangig is bij deze Rechtbank, zetelende in graad van hoger beroep;

Aangezien luidens artikel 6 der wetter betreffende de vergoeding van schade voortvloeiende uit arbeidsongevallen, samengeordend bij Koninklijk Besluit van 28 september 1931 en gewijzigd door de wet van 10 juli 1951, het loon dat tot grondslag voor de vaststelling van de vergoedingen strekt principieel overeenkomt met de werkelijke bezoldiging tijdens het jaar dat het ongeval voorafging; dat deze werkelijke bezoldiging alle betalingen in speciën en alle baten en voordelen omvat,

waarop de arbeid kan aanspraken maken ingevolge het dienstcontract; dat het recht op verlofgeld noodzakelijk uit het dienstcontract voortvloeit en dat het bedrag van dat voordeel, welk naar verhouding tot de arbeidsprestaties wordt bepaald, dient begrepen in de berekening van het basisloon tot vaststelling van de vergoedingen wegens arbeidsongeval (Verbr., 4 februari 1955, ter zake van dit geschil) de patronale bijdrage voor verlofgeld, gestort aan de Rijkdienst voor Maatschappelijke Zekerheid ten belope van vier procent op het loon, in feite slechts een uitgesteld loon vormt, zodat deze stortingen een bijkomend voordeel bij het eigenlijke loon vormen.

Aangezien derhalve niet het verlofgeld zelf, doch wel de stortingen door de werkgever daartoe, het voordeel vormen dat bij het basisloon dient bijgerekend;

Aangezien vermits het loon van het jaar vóór het ongeval als basis dient genomen — ter zake fictief verhoogd en berekend op 240 arbeidsdagen — bij het aldus bekomen berekeningsloon van 82.958,99 frank, nog vier procent dient gevoegd, zijnde 3.318,42 frank, zodat het uiteindelijk basisloon 86.277,31 frank bedraagt;

Aangezien Bosman weliswaar in zijn besluiten voor deze Rechtbank zeer logisch vraagt het basisloon slechts te bepalen op 84.160,12 frank, tot deze berekening komende met de door hem in de loop van het jaar vóór het ongeval getrokken verlofvergoeding van 1.429,— frank, afkomstig uit stortingen gedaan in het aan die verlofvergoeding voorafgaand kalenderjaar, af te trekken van zijn bezoldiging, zodat zijn berekening zich als volgt samenstelt :

werkelijk gepresteerde dagen : 168 en een halve dag,	
waarvoor	58.244,30
loonstaat met verlofvergoeding	1.429,—

Blijft :	56.815,30
hetzij een gemiddeld dagloon van 337,18 frank, zodat volgens die berekening het basisloon bedraagt :	

337,18 frank per dag gedurende 240 dagen,	80.923,20
wettelijk betaald verlof aan 4 procent	3.236,92

Samen	84.160,12
-------	-----------

Aangezien inderdaad het verlofgeld getrokken tijdens het aan het ongeval voorafgaande jaar voortspuit uit stortingen van een vorig kalenderjaar en niet zou mogen opgeteld worden in het loon van het jaar aan het ongeval voorafgaand, dat het aldus in samenstelling van het basisloon zou cumuleren met de stortingen voor verlofgeld die in dit laatste jaar werden gedaan;

Aangezien nochtans door de Rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen in haar beroepsvonnis dd. 14 juli 1953 werd beslist dat, afgezien van het voordeel van het recht op verlofgeld, het basisloon 58.244,30 frank plus 24.714,69 frank, zijnde in totaal 82.958,99 frank bedroeg);

Dat dit gedeelte van het beroepsvonnis der Rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen niet werd verboden door het arrest van het Hof van Vebreking van 4 februari 1955, zodat deze Rechtbank hierover niet meer te beslissen heeft en derhalve de 4 procent wel moet bijrekenen op gezegde 82.958,99 frank, zodat het basisloon uiteindelijk bedraagt : 82.958,99 frank, plus 3.318,32 frank, samen 86.277,31 frank;

Aangezien inderdaad enerzijds in onderhavig geval afgezien van het recht op verlofgeld, een berekeningsloon van 82.958,99 frank niet meer kan betwist worden en gerechtelijk vaststaat en anderzijds ter zake de sociale wetgeving van openbare orde zijnde, de Rechtbank het basisloon verder moet bepalen volgens de wettelijke voorschriften en hiervan niet mag afwijken

wegens een instemming van het slachtoffer van het arbeidsongeval met een andere berekening van het basisloon;

Aangezien uit het voorafgaande afdoende blijkt dat de naamloze vennootschap « Helvetia » ten onrechte beweert dat het basisloon dient bepaald op 83.717,76 frank, zoals in het beroepsvonnis der Rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen dd. 14 juli 1953, daar zij zich hierbij steunt op de foutieve zienswijze dat onder de bestanddelen van het basisloon slechts 758,77 frank wegens verlofgeld voorkomt, hiertoe ten onrechte uitgaande van de stelling dat in het basisloon wegens verlofgeld slechts dient begrepen de schade die Bosman in het jaar volgende op het ongeval opliep door ontvangst van minder verlofgeld dan het geval zou zijn geweest zonder het arbeidsongeval;

Aangezien een dergelijke berekening steunt op het feit dat de 105 dagen tijdelijke volledige werkonbekwaamheid door Bosman tengevolge van het arbeidsongeval opgelopen voor de uitbetaling van zijn verlofgeld, worden gelijkgesteld met werkelijke arbeidsdagen met een fictief dagelijks loon van 165,— frank, terwijl zijn gemiddeld werkelijk loon 345,66 frank per dag was, zodat hij bij de uitbetaling van het verlofgeld in de loop van het jaar volgend op het arbeidsongeval een minder bedrag te ontvangen had van 4 procent op 345,66 frank min 165,— frank of 180,66 frank, zijnde 7,22 frank maal 105, zijnde 758,77 frank;

Aangezien een dergelijke redenering geen steek houdt daar ze verkeerdelijk rekening houdt met een schade door Bosman geleden in de loop van het jaar op het ongeval volgende en totaal uit het oog verliest dat de vergoedingen moeten vastgesteld worden volgens een basisloon dat te berekenen is op de loonverdiensten van het slachtoffer tijdens het jaar dat aan het ongeval voorafgaat;

Aangezien de naamloze vennootschap « Helvetia » dient veroordeeld tot de kosten van het geding vóór deze Rechtbank;

Aangezien dit geschil slechts bij deze Rechtbank aanhangig zijnde in zover het betreft het bepalen van het bedrag dat wegens verlofgeld dient berekend te worden in de bestanddelen van het loon dat tot grondslag dient voor de vaststelling van de arbeidsongevalvergoedingen die aan Bosman toekomen, deze Rechtbank niet te beslissen heeft over de duurtijd van de volledige werkonbekwaamheid die bij de berekening van de verschillende vergoedingen moet worden in acht genomen en eveneens niet meer kan verklaren dat bij het uitbetalen der vergoedingen het reeds betaalde dient afgetrokken zoals in besluiten gevraagd door Bosman;

.....

NOOT : Zie R.W. 1954-1955, 1548, het cassatie-arrest van 4 februari 1955, ten gevolge waarvan bovenstaand vonnis van de Mechelse Rechtbank gewezen is. Verg. ook Rechtbank Antwerpen, 4 juli 1953, R. W. 1953-1954, 847.

Vlaamse Juristen,

Abonneert U op het

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE GENT

15 januari 1955.

Voorzitter : M. Vleurinck.
 Rechters : M.M. Taevenier en Goethals.
 Referendaris : M. Sabbe.
 Advocaten : Mrs Derycke en Moors.

Faillissement en recht van terughouding.

Het recht van terughouding kan aan de failliete boedel van de schuldenaar worden tegengeworpen. Krachtens artikel 1184 B.W. is een van partijen gerechtigd nakoming van haar verplichtingen te weigeren en zekere zaken terug te houden, zolang de tegenpartij aan haar verplichtingen niet voldoet.

In geval van faillissement van de schuldenaar brengt zulks zekere moeilijkheden mede in de praktijk. De schuldeiser behoudt dan zijn recht van terughouding tegenover de boedel, maar verliest zijn recht van individuele vervolging tegen de gefailleerde en kan dus geen veroordeling bekomen, die hem zou toelaten beslag te leggen op de terughoudende zaak.

De curator moet anderdeels als vertegenwoordiger van de failliete boedel het recht van terughouding eerbiedigen.

De beste oplossing voor de praktijk is aan de curator de macht te geven het terughoudende voorwerp op te vorderen en te verkopen, andat hij het recht van terughouding zal hebben erkend, of door de rechter zal hebben doen erkennen, en de terughouder te betalen uit de opbrengst van de terughoudende zaak na aftrek der kosten van verkoping, en hem eventueel voor het saldo te erkennen als niet-bevoorrechte schuldeiser.

N.V. Gand Automobile t/ Moors q.q. (Faillissement Vanderhaegen.)

Overwegende dat eiseres een schuldvordering heeft ingediend voor een bedrag van 10.361 fr. te chirographaire titel, zijnde het beloop van factuur dd. 10 September 1953 voor 5.280 fr., factuur dd. 24 December 1953 voor 3.151 fr., en factuur dd. 24 December 1953 voor 2.200 fr.;

Overwegende dat verweerder q.q. de factuur dd. 10 September 1953 en 24 December 1953 voor een totaal bedrag van 7.480 fr. voor berging van een auto Talbot van 21 Augustus 1952 tot 21 Januari 1954 betwist en de andere factuur dd. 24 December 1953 voor herstellingen aan auto Talbot ten bedrage van 3.151 fr. aanneemt;

Overwegende dat verweerder q.q. beweert dat geen garagegeld verschuldigd is omdat de gefailleerde nooit een plaats huurde in de garage van eiseres en deze laatste nooit aangemaand werd tot terugbetaling van haar auto;

Overwegende dat eiseres door het uitoefenen van een retentierecht op grond van artikel 1184 B.W. slechts gebruik maakte van een recht door de fout van de gefailleerde; dat zo de uitoefening van dat recht kosten veroorzaakt, deze dienen vergoed te worden door deze door wiens fout deze kosten ontstonden;

Overwegende dat eiseres dus zal dienen opgenomen worden in het chirographair passief voor een bedrag van 10.631 fr.;

Overwegende dat verweerder q.q. bij wederis geschat op meer dan 25.000 fr. de teruggave vordert van de personenwagen Talbot binnen de 48 uren van huidig vonnis; dat eiseres de exceptie van retentie

tegenwerpt tot zolang het integraal bedrag der schuldvordering voor gedane herstellingen aan deze auto betaald is;

Overwegende dat een arrest van het Beroepshof te Gent dd. 17 Februari 1954 in zake Lercangé q.q. t/ N.V. Sigday (onuitgegeven) beslist dat volgens een vrije algemene rechtsleer en rechtspraak het retentierecht tegenstelbaar is aan de failliete boedel, en zich steunt op een arrest van het Verbrekingshof dd. 7 November 1935 (Pas. 1936, I, 38) en op de leer van De Page (VI, n° 826, blz. 785);

Overwegende dat deze exceptie gesteund is ofwel op het recht dat een partij in een wederzijds contract heeft zijn verplichtingen niet uit te voeren zolang de andere partij zijn correlatieve verplichtingen niet uitvoert ofwel in het recht dat een partij heeft in een wederzijds contract niet alleen zijn verplichtingen niet uit te voeren, maar tevens ook de teruggave te weigeren van een voorwerp, eigendom van de andere partij, dat zich innig en onverdeelbaar verbonden heeft met uitgevoerde verplichtingen van de weerhoudende partij;

Overwegende dat in casu, eiseres de teruggave van de autobus weigert omdat de herstellingen die zij uitvoerde zich innig en onverdeelbaar hebben verbonden met de auto en deze teruggave niet mogelijk zou zijn zonder dat zij tevens ook haar herstellingsverplichtingen zou uitvoeren waartoe zij slechts kan verplicht worden na uitvoering door haar mede-contractant van zijn verplichtingen; dat dit retentierecht haar verrechtvaardiging vindt in artikel 1184 B.W. en niet in artikelen 570 en volgende W. v. K.; dat het retentierecht van artikel 570 W. v. K. vooropzet dat de weerhouder verkoper weze;

Overwegende dat het retentierecht van artikel 1184 B.W. aan de weerhouder het vermogen geeft zijn verplichtingen niet uit te voeren en zekere voorwerpen te weerhouden zolang de tegenpartij zijn verplichtingen niet uitvoert;

Overwegende dat het duidelijk is dat aldus een partij een sterk wapen heeft om de gedwongen uitvoering der verplichtingen der tegenpartij in recht te vervolgen; dat na de veroordeling van de tegenpartij de weerhouder beslag zal kunnen doen leggen op het weerhouden voorwerp;

Overwegende dat echter in geval van failliet van de schuldenaar de toestand een grondige wijziging ondergaat, die zekere moeilijkheden medebrengt in de praktijk; dat alsdan de weerhouder zijn retentierecht behoudt tegenover de chirographaire massa maar zijn recht van individuele vervolging tegen gefailleerde verliest en dus geen veroordeling kan bekomen die hem zou toelaten beslag te leggen op het weerhouden voorwerp; dat de weerhouder ook niet de verkoping van het weerhouden voorwerp kan vervolgen om zich te betalen op de prijs, daar, zoals hoger gezegd, het retentierecht geen recht « in rem » geeft en geen privilege daartelt; dat dus de weerhouder zijn recht van weerhouding zonder beperking in de tijd zal kunnen uitoefenen zonder echter tot een oplossing te komen;

Overwegende dat anderzijds de curator der failliet, als vertegenwoordiger der chirographaire massa het retentierecht moet eerbiedigen en volgens zekere rechtspraak niet gerechtigd is de afgifte van het weerhouden voorwerp te eisen tenzij na betaling der integrale schuld; dat de betaling van een dividend door de curator het retentierecht niet uitschakelt;

Overwegende dat, wanneer, zoals in het onderhavige geval, de curator over weinig of geen fondsen beschikt, of wanneer, zoals ter zake, de verkoopwaarde van het weerhouden voorwerp moeilijk op voorhand

te bepalen is, de volgende droevige toestand zich voordoeft: dat de curator aarzelt de overeenkomst van de weerhouder met de gefailleerde over te nemen wegens de onzekerheid der realisatie van het voorwerp; hij moet de weerhouder pons pons gewijze betalen zonder dat deze laatste kan verplicht worden het weerhouden voorwerp af te leveren; de weerhouder van zijn kant kan tot geen realisatie komen van het weerhouden voorwerp; dat voorwerp kan soms op de lange duur ten onder gaan;

Overwegende dat zekere rechtspraak, zoals Fredericq schrijft in zijn *Traité*, Tome VII, blz. 532, een oplossing aan deze «practijk» moeilijkheden heeft willen vinden door de weerhouder te machtigen het weerhouden voorwerp te verkopen om zich op de verkoopprijs te betalen (Gent, 28 December 1867, Pas. 1868, II, 198; Gent, 21 September 1895, J.C.F., n° 1545);

Overwegende dat deze rechtspraak die het retentierecht steunt op artikel 570 W. v. K., op de billijkheid en op de wil der partijen, het weerhoudene aanziet als een waarborg (quasi jure pignoris) voor de betaling van de schuld in verband met het weerhoudene en de toelating tot openbare verkoop verleent zonder meerdere omhaal;

Overwegende dat deze oplossing wel niet als de beste voorkomt; dat de pandstelling of cautionnement niet altijd te verrechtvaardigen zijn;

dat zij daarenboven het voorwerp in handen laat van één schuldeiser, wiens belangen kunnen strijdig zijn met deze van de chirographaire massa en die aldus de verkoop kan beïnvloeden;

Overwegende dat de beste oplossing voor de «practijk» is aan de curator de macht te geven het weerhouden voorwerp op te vorderen en te verkopen, nadat hij het retentierecht van de weerhouder zal erkend hebben, of dit door de Rechtbank zal hebben doen erkennen, de weerhouder te betalen op de verkoopprijs na aftrek van de kosten der verkoping, en gebeurlijk hem in te schrijven voor het saldo onder de chirographaire schuldeisers;

Overwegende dat deze oplossing wel kan gestaafd worden op een grondslag die een streng jurist, zoniet kan verheugen dan toch kan bevredigen;

Overwegende dat de vorengestelde moeilijkheid bestaat in een stelling die gedeeltelijk uitgangloos en schadelijk kan zijn in de «practijk»; dat het recht van de weerhouder tot onbeperkte weerhouding op grond van de wederkerige overeenkomst die de trek om trek uitvoering veronderstelt, in conflict is met het recht van de curator der failliet het actief van de gefailleerde te verwezenlijken; dat het weerhoudene inderdaad toch als een actief van de failliet kan beschouwd worden als ware het slechts gebeurlijk voor het saldo na betaling van de weerhoudene; dat het burgerlijk recht van de weerhouder tot onbeperkte weerhouding in conflict komt met het recht van de curator tot verwezenlijking van het actief; dat dit recht van de curator, voorzien door de wet op het failliet, van openbare orde is en bij voorkeur dient toegepast.

Overwegende dat, door de weerhouder te verplichten gans het weerhoudene terug te geven hij niet alleen teruggeeft wat gebeurlijk tot het actief der failliet behoort, maar ook de waarde van zijn schuldvordering; dat dus de curator verplicht is hem dit onverschuldigde te vergoeden;

Overwegende dat ter zake de curator zijn verplichting tot vergoeding op de waarde van het weerhoudene niet heeft erkend en de weerhouder terecht weerhiel;

Om deze redenen,

de Rechtbank, alle meerdere en tegenstrijdige besluiten verwerpende,

Zegt dat eiseres zal opgenomen worden onder de chirographaire schuldeisers van het faillissement Nadine Vanderhagen voor een bedrag van 10.631 fr., onder erkenning van zijn retentierecht op een personenwagen Talbot;

Over de wedereis:

Zegt dat eiseres deze personenwagen Talbot zal afgeven aan verweerder q.q. die zal overgaan tot de openbare verkoping ervan door het ambt van deurwaarder Charles Claeys, mits verplichting van verweerder q.q. aan eiseres terug te betalen tot beloop van de verkoopprijs van de auto na aftrek van de kosten van verkoop het bedrag van haar schuldvordering hierboven aangenomen en mits gebeurlijke handhaving van eiseres onder de chirographaire schuldeisers voor het niet betaalde saldo harer schuldvordering hierboven aangenomen;

Kosten ten laste van de boedel.

WERKRECHTERSRAAD TE ANTWERPEN

27 april 1955.

Voorzitter: M. L. Blocquaux.

Rechtskundig Bijzitter: M. K. van Meel. b

Advocaten: Mrs J. Dauwe en L. van Bauwel.

Onerlijke mededinging van een oud-bediende jegens zijn oud-patroon. — In casu geen onerlijke mededinging aanwezig. — Onbevoegdheid van de Werkrechtersraad.

Vordering van de patroon tegen een gewezen bediende op grond, dat deze een rondschriven heeft in omloop gebracht, waarbij laatstgenoemde mededeelt dat hij een firma heeft gesticht, die zich belast met alle toepassingen op het gebied van centrale verwarming; niet is bewezen dat dit rondschriven is verzonden voordat het dienstcontract tussen partijen ten einde kwam, noch dat de brief een daad van onerlijke mededinging zou opleveren. Verder wordt geen enkel bewijs voorgebracht dat de bediende tijdens het dienstcontract enige daad van onerlijke mededinging zou hebben gepleegd.

De Werkrechtersraad is niet bevoegd om kennis te nemen van een eis tot schadevergoeding wegens onerlijke mededinging, gepleegd na het einde van het dienstcontract, indien partijen bij het aangaan van dit contract geen verbintenis op dit stuk hebben aangegaan.

Anciens Ets. A. De Vigne t/ Henrard.

Gezien de inleidende dagvaarding van Deurwaarder H. Nemsdael te Antwerpen in dato van 10 februari 1955, strekkende tot betaling aan aanlegster van 20.000 fr. ter zake schadevergoeding met de gerechtelijke intresten en de kosten;

Overwegende dat aanlegster, aanvoerend dat wijl verweerder tijdens zijn dienstcontract met aanlegster, het cliënteel van deze laatste afliep om het zich toe te eigenen haar aldus schade berokkende, lastens verweerder veroordeling vordert tot het betalen ener schadevergoeding van 20.000 fr.;

Overwegende dat aanlegster tot staving van haar eis een omzendbrief voorbrenkt uitgaande van verweerder en gedagtekend 31 juli 1954, waarbij laatstgenoemde mededeelt dat hij een firma heeft gesticht, welke zich bezig houdt met alle toepassingen op het gebied van centrale verwarming;

Dat niet wordt bewezen dat deze omzendbrief is verstuurd geworden vóór dat het dienstcontract tussen partijen ten einde kwam, te weten op 31 juli 1954, noch dat de brief op enige wijze een daad van oneerlijke concurrentie zou daarstellen;

Overwegende dat verder geen enkel ander bewijs wordt voorgebracht dat verweerder tijdens zijn dienstcontract met aanlegster enige daad van oneerlijke concurrentie zou hebben gepleegd;

Dat de Raad niet bevoegd is om kennis te nemen van een eis in schadevergoeding wegens oneerlijke concurrentie gepleegd na het beëindigen van het dienstcontract, indien partijen bij het aangaan van dit contract geen verbintenis op dit stuk hebben aangegaan;

Om deze redenen,

het Arbeidsgerecht van Antwerpen, alle verdere of tegenstrijdige besluiten verwerpende, verklaart zich onbevoegd om te kennen over de eis; verwijst aanlegster in de kosten.

BOEKBESPREKING

Wolfgang KUNKEL: Herkunft und soziale Stellung der Römischen Juristen. In: *Forschungen zum Römischen Recht*, herausgegeben von Max KASER, und Wolfgang KUNKEL, 4^e Abhandlung. Weimar, Hermann BOEHLAUS, Nachfolger, 1952; VIII + 405 S.

Gelet op de verschillende aard der bronnen, verdeelt de schrijver zijn stof aldus: de Republiek (waarvoor we uitsluitend over litteraire bronnen beschikken) en het Keizerrijk (waarvoor ook nog inscripties aanwezig zijn). In elk van die twee delen volgt de schrijver dezelfde, logische methode: eerst de bronnen-critiek, dan individuele portretten, eindelijk de algemene conclusies. Deze laten zich als volgt samenvatten.

Oorspronkelijk was de rechtsgeleerdheid te Rome een monopolie van de *pontifices*, dus van een kleine kring van leden van de senatoren-stand. Nog in de 2e eeuw vóór Christus waren talrijke rechtsgeleerden tevens *pontifices*, auguren, *decemviri sacris faciundis*. De banden tussen de hoedanigheden van rechtsgeleerde en van priester verslappen eerst in de laatste eeuw der Republiek, Leden van de ridderstand, niet meer uitsluitend van de senatoren-stand, treden nu op de voorgrond. In de tijd van Cicero maken ze de meerderheid der rechtsgeleerden uit. Velen onder hen komen niet eens uit Rome, doch uit één of ander Italiaans *municipium*. Sommigen stammen uit de minder goeie burgerij; wellicht waren er zelfs vrijgelatenen onder. De rechtsgeleerdheid gaat nu open voor iedereen. Enkelens verdienen er hun brood mee, hetgeen de ouderen, de *veteres*, ongehoord toescheen.

In het raam van zijn algemene restauratie-politiek streeft Augustus naar het herstellen van het maatschappelijk prestige van de rechtsgeleerdheid. De schepping van het *jus respondendi* (dat in menig op-

zicht duister blijft) strekt tot beperking van het aantal rechtsgeleerden, onder wie de senatoren-stand alweer de grootste aanhang vindt.

Maar ziet: de evolutie gaat weer dezelfde weg op (al wordt het een bredere, dan op 't einde der Republiek). In de 2e eeuw na Christus daagt de ridderstand weer op. Hij vormt nu een hiërarchie van keizerlijke ambtenaren, uit alle gewesten van het Rijk afkomstig. De keizer wordt immers de bron van alle recht: hoe kon het anders? De private rechtsgeleerdheid gaat stilaan ten onder. De keizerlijke *rescripta* vervangen de private *responsa*.

De schrijver bouwt die conclusies op een geduldig samengebracht, een voorzichtig beoordeeld materiaal. We vinden hier al wat er over ieder rechtsgeleerde te vertellen valt, beroemd of niet. De raadselachtige Gaius wordt onder het vergrootglas genomen, en blijft een raadsel. In de grote Papinianus ziet de schrijver niet een Syriër, zoals tot heden algemeen aanvaard werd, doch eerder een Afrikaner.

We mogen ons verheugen dat we eindelijk een werk ter beschikking hebben, dat ons toelaat, met kennis van zaken te spreken over deze 200 denkers, wien de hele wereld zoveel verschuldigd is.

Prof. René Dekkers.

BALIELEVEN

VLAAMSE CONFERENTIE VAN DE JONGE BALIE TE KORTRIJK

Openingszitting van 15 oktober 1955

In de stemmige schepenzaal van het Stadhuis te Kortrijk had op zaterdag 15 oktober l.l. de plechtige openingszitting plaats van de Vlaamse Conferentie van de Jonge Balie, onder het voorzitterschap van Mr Van Tomme.

De heer Stafhouder K. Van Tyghem was aanwezig, alsook de heer De Necker, voorzitter der Rechtbank; de heer Asserickx, Procureur des Konings; de heer Van Lerberghe, voorzitter van de Rechtbank van Koophandel, en de heer De Kerkhove, referendaris.

Naast Mr Roger Van Roye, voorzitter van het Verbond der Belgische Advocaten, waren talrijke afgevaardigden van de zustersconferenties opgekomen, alsook de vertegenwoordigers van het Rechtskundig Weekblad en het Journal des Tribunaux.

De openingsrede werd uitgesproken door Mr Leon Meerschaert, die als onderwerp had gekozen: « En toch de waarheid! » Onze lezers hebben in het vorig nummer de tekst kunnen lezen van deze interessante voordracht.

Spreker diepte grondig het vraagstuk uit van de onderzoeksmethode in strafzaken door middel van Penthotal (of het zogenaamd waarheids-serum) en ontwikkelde de menigvuldige redenen die zich verzetten tegen de toepassing van deze methode in het strafrechtelijk onderzoek.

De keurig voorgedragen rede behaalde een levendig succes.

De heer Stafhouder Van Tyghem, waarvan het antwoord eveneens gepubliceerd werd in ons vorig nummer, sloot zich wat de grond der zaak betreft volledig bij de stelling van de spreker aan. Hij vond echter

gelegenheid om hierbij nog een gevatte kritiek uit te oefenen op zekere bepalingen der wet van 1930 op de abnormalen, kritiek die volkomen gerechtvaardigd was.

Na deze prachtige zitting, gedurende dewelke de heer voorzitter Van Tomme op sobere en zakelijke wijze de spreker had voorgesteld en de aanwezigen welkom had geheten, had op het stadhuis een receptie plaats, waar gedurende geruime tijd gezellig gepraat en geproefd werd.

's Avonds had in de zaal van het Hotel Damier het traditioneel banket plaats. Zoals gebruikelijk te Kortrijk, was de dis buitengewoon verzorgd en in de gezellige atmosfeer, die spoedig ontstond, werden een reeks spreekbeurten gehouden, zowel door magistraten als door advocaten, waarbij andermaal Mr Van Wouterghem zich onderscheidde door een vuurwerk van allerfijnste, allergeestigste en soms toch diep psychologische zetten.

Een mooi begin van het rechterlijk jaar voor de Vlaamse Conferentie der Jonge Balie van Kortrijk.
R. V.

VLAAMSE CONFERENTIE DER BALIE BIJ HET HOF VAN BEROEP TE GENT

Openingszitting van 22 oktober 1955

In de Assisenzaal van het Gerechtshof te Gent had op zaterdag 22 oktober l.l. de plechtige openingszitting plaats van de Vlaamse Conferentie van de Balie bij het Hof van Beroep. Een zeer talrijke opkomst woonde de vergadering bij, waartussen talrijke hoogwaardigheidsbekleders en hoge magistraten.

Mr W. Delva, voorzitter der Vlaamse Conferentie, opende de zitting met een voortreffelijke rede, waarin hij, na de aanwezigen welkom te hebben geheten en te hebben bedankt, wees op de fantastische aangroei van onze wetgeving en de noodzakelijkheid deze in zekere mate te beperken.

Daarna verleende hij het woord aan Mevr. De Ryck-De Cordier, die als onderwerp van haar lezing had gekozen: « Paradoxen van een ongelijkheid ».

Zoals het te verwachten was van een vooraanstaand vrouwelijk lid der Balie, was de rede van Mevr. De Ryck, waarvan de tekst in het tegenwoordig nummer van ons blad verschijnt, een warm pleidooi voor de rechten van de vrouw. De spreekster verklaarde zich geen voorstandster van de enkel formele gelijkheid, zoals sommige feministen deze verlangen, doch wel van de absolute gelijkheid van kansen tussen de beide geslachten, volgens hun respectieve eigen natuur.

De stelling werd voorgedragen met warme overtuiging en vele passages der lezing waren rechtstreeks opgeweld uit het hart van de spreekster.

Al de aanwezigen bewonderden de beheerste geestdrift met dewelke zij haar thesis verdedigde en de bijval was dan ook overweldigend.

De heer Stafhouder H. De Potter sprak een antwoord uit, tintelend van fijne geest, waarin hij een welverdiende hulde bracht aan de voordrachtgeefster en tegelijkertijd toch een minzame kritiek uitoefende op zekere van haar stellingen.

Na afloop van de vergadering had er een receptie plaats in de lokalen van het Hof van Beroep, waar een zeer gezellige atmosfeer heerste.

's Avonds zatten de Gentse confraters met hun uitgenodigden aan de dis in het Restaurant Ducal. De

voorzitter, Mr Delva, verleende het woord aan talrijke sprekers, die toasten uitbrachten, waaronder wij vermelden deze van Staatsminister De Schrijver en deze van Mr de Clercq, afgevaardigde van da Raad van Toezicht en Discipline der Balie bij de Hoge Raad der Nederlanden te 's-Gravenhage.

R. V.

CONFERENTIE DER JONGE BALIE TE BRUGGE

Gerechterlijk jaar 1955 - 1956

Samenstelling van het bestuur:

Voorzitter: Mr A. De Ketelaere; onder-voorzitter: A. Claes; schatbewaarder: H. Aernoudts; secretaris: J. Verduyn; leden: M. Willems, J. Dinneweth, U. Govaert.

De plechtige openingsvergadering werd gehouden in het Justitiepaleis te Brugge, op 24 oktober. Mr Georges de Baets hield een voordracht over « De noodzakelijkheid ener wettelijke regeling bij snelheidswedstrijden met motorvoertuigen ».

Wegens de rouw, die de Brugse Balie getroffen heeft door het afsterven van Mr R. Van den Broele, werd deze openingsvergadering niet gevolgd door een receptie en feestmaal.

BALIE TE BRUSSEL

In de schoot van het Bureel van kosteloze raadpleging bij de Balie te Brussel werd een programma opgesteld voor het beroepsonderwijs der jonge confraters.

Wij laten hierna dit programma volgen:

I. Het onderhoudspensioen.

1. De bevoegdheid, de procedure en het verhaal in zake onderhoudspensioen.
2. Het artikel 214b B. W.
3. De uitvoering der bekomen beslissingen in zake gewoon onderhoudspensioen en op grond van art. 214b.
4. De verlating van familie.

II. De echtscheiding en de scheiding van tafel en bed.

4. De procedure en het verhaal.
5. De voorlopige en bewarende maatregelen.
6. De gevolgen der echtscheiding en der scheiding van tafel en bed.
Het onderhoudspensioen na echtscheiding. De bewaking der kinderen. Vereffening der gemeenschap.

III. Vaderschap en afstamming.

7. Ontkenning van vaderschap.
8. Het waarschijnlijk vaderschap.

IV. De arbeidsongevallen.

9. Begrip en voorwaarden die aanleiding geven tot het recht op vergoeding. De ongevallen voorgekomen op de weg naar het werk. De beroepsziekten.

10. De vergoedingen. Hun vaststelling en uitkering.
11. De bevoegdheid in de procedure en het verhaal ter zake.

V. De vergoedingen naar gemeen recht in geval van aantasting der physische integriteit.

12. De berekening en de uiteenzetting der schade.
13. Het verhaal van het slachtoffer tegen de verzekeraar van degene die de schade veroorzaakt heeft.

VI. De rechtspleging (burgerlijke en strafrechtelijke).

14. Het gebruik der talen in gerechtszaken.
15. De gewone burgerlijke procedure (dagvaarding, besluiten, incidenten, onderzoeksmaatregelen, verhaal) en het burgerlijk kortgeding.
16. De aanstelling als burgerlijke partij.
17. De verhaalmiddelen in strafzaken.
18. De militaire strafrechtspleging.

De reeks van het eerste jaar zal gewijd zijn aan de onderwerpen vermeld onder de nummers 1, 4, 7, 9, 12 en 16.

TAALKUNDIGE KRONIJK

UITTREKSEL UIT « DALSCHOT'S

OPSTELWOORDENBOEK » (niet in de handel).

Aandoen : Iem. een proces aandoen.

Aandrang : (instance, inständige Bitte, urgency).

Gebruik. in de zin van aandringen, samenpakken (menigte, vijanden, volk) — opeenhoping (bloed — voorts aandr. van de zee, de wind, op het roer... (fig.) van de ellende, het hart...)

Ep. Achterbakse, administratieve, afgewezen, algemene, baatzuchtige, belachelijke, beloofde, brutale, domme, dreigende, dwingende, ernstige, gedwongen, geheime, gematigde, gemeente, gerechtelijke, heftige, heimelijke, hevige, lachwekkende, langzame, late, levendige, liefdeloze, matige, mondelinge, onbarmhartige, onnozele, ontroerende, onverdragelijke, onverstandige, persoonlijke, schriftelijke, spoedvereisende, sterke, stille, tijdelijke, voortdurende, voortijdige, vreedzame, vriendelijke, welwillende, zachte, zenuwslopende, zoete, zwakke...

Ww. — gevoelen om...

Zijn aandrang baat niet.

Vz. Met — afraden, verzoeken, vragen, bidden, raden. Op — van iemand iets doen, een besluit nemen. Vermanen met ernst en —.

Aandrift : (impulsion, Antrieb, impulse) (instinct).

Ep. aangeboren, blinde, dierlijke, edelmoedige, gegeven, hevige, lichte, natuurlijke, notabele, vrijwillige, wilde, zinnelijke...

Ww. — tot iets hebben.

Uit eigen, vrije aandrif (de son propre mouvement).

Aandrijven (dreef aan, aangedreven); (inciter, antreiben, instigate).

c) bedaren.

Vz. — tot kwaad, tot wraakneming.

Eerzucht drijft iemand aan.

Aandringen : (drong aan, aangedrongen); (presser, Een bewijs, een zaak —.

Vz. — OP deugd, goede zeden, ijver, plichtsbetrachting...

— OM hulp, onderstand... om van iem. iets gedaan te krijgen.

Syn.

1. **Aanduiden** : (minder duidelijk aanwijzen).

2. **Aanwijzen** : (nauwkeurig aanduiden : het voorwerp is zichtbaar).

De aangewezen persoon zijn voor iets. *Niet* : aangewezen zijn voor iets.

Aandurven : de advokaat dorst (niet : dierf) het proces niet aan.

Aaneenschakeling : (enchainement, Verkettung, concatenation).

Ep. Begrijpelijke, logische, natuurlijke, noodlottige, onvermijdelijke, schijnbare, (on)verklaarbare, voortgezette...

Aangehuwd : (par alliance, angeheiratet, allied by marriage).

— e broeder, dochter, neef, oom, tante, zoon, zuster; betrekking, familie. — vermogen.

S. aangetrouwd.

Aangelegenheid : (affaire, Angelegenheit, affair, matter).

Ep. Belangrijke, bijzondere, binnenlandse, buitenlandse, dagelijkse, geldelijke, grote, huiselijke, huishoudelijke, internationale, inwendige, justiciële, kerkelijke, koloniale, militaire, moeilijke, nationale, netelige, onderwerpelijke, openbare, provinciale, publieke, speciale, staatshuishoudkundige, staatkundige, stoffelijke, voorkomende, volkenrechtelijke, wettelijke, zedelijke... delicate.

Abstract : een zaak van de grootste —.

Concreet : aangelegenheden van Kerk en Staat.

Aangenomen amendement, belofte, betekenis, dochter, eed, eenheid, ernst, godspenning, grondslag, grootte, hoeveelheid, hoogtemerk, initiatief, kind (adoptaat), koopenning, leer, maat, mening, merk, muntstandaard, naam, onderscheidingsteken, ontkenning, ontwerp, papier, vader, voorstel, vorm, vraagprijs, werk, wetsontwerp, zoon...

Aangenomen dat : (supposé que, vorausgesetzt dass, assuming that).

Syn. :

1. Aangenomen dat ... Met *dat* : onderschikkend; zonder *dat* : nevenschikkend. Als uitgangspunt een gedachte, die van de spreker uitgaat.

2. Ondersteld dat... Als uitgangspunt een gedachte die van de spreker niet uitgaat.

3. Gesteld (met of zonder dat). De spreker zoekt een gevolgtrekking.

4. Indien ... al... De spreker wil niet uitmaken of de veronderstelling waar of vals is.

Aangeslagene zie aanslaan.

Ep. Hoogst, laagst —.

Aangetekend : (recommandé, eingeschrieben, registered).

— e brief, pakket, poststuk, stuk...

Blootaangetekend, gewoon-aangetekend.

— verzenden.

Syn.

1. **Aangeven** (ter hand stellen).

2. Aanreiken (een voorwerp onder het bereik van iemand stellen, omdat hij er te ver af is).

Aangeven : Bij de douane : te hoog, te laag —, bagage, zijn inkomen, goederen, voor de belasting —, een diefstal, een dief —, bij de burgerlijke stand : een kind, een sterfgeval —; voorts de hoofdtrekken, de toon —.

Syn.

1. **Aangifte** (alle kennisgevingen).
2. Opgaaf, opgave (bepaalde gegevens en inlichtingen : examenvraag, lijst, som, taak).

Aangifte : (déclaration, Angebung, declaration).

Ep. bedrieglijke, blote, eerlijke, gebrekkige, gedwongen, gedane, geheime, gerechtigde, gewone, herhaalde, hernieuwde, ingediende, juiste, kwaadwillige, lasterlijke, mondelinge, naamloze, nieuwe, omstandige, oneerlijke, onjuiste, onrechtvaardige, onvolledige, schriftelijke, valse, verkeerde, verplichte, vervalste, verzuimde, vormelijke, volledige, deugdelijke...

— boven, onder de waarde. — tot bekoming van consent tot entreposering. — tot verkrijging van paspoort.

Ww. — doen, indienen, inschrijven, ondertekenen, overschrijven, verzuimen.

Memorie van aangifte omtrent nalatenschap.

Eigen — voor de belasting.

Aanhang : Syn. 1. volgelingen.

2. Partij (vooral op staatkundig gebied).

3. Factie (politieke partij, die zich roert).

Syn.

1. **Aanhangsel** (aan het einde van een boek of geschrift) : appendice.

Bijvoegsel (wat bijgevoegd wordt zonder geheel te vormen) : supplement.

Bijlage (toegevoegd stuk ter toelichting of verklaring) : pièce justificative.

Ep. Baatzuchtige, bedrogen, bescheiden, betrouwbare, bevestigde, buitengewone, dwepende, dweezuchtige, eerlijke, ernstige, flauwe, gedeeltelijke, geduchte, gedwongen, geïnteresseerde, geringe, gevreesde, misdadige, moedige, noodzakelijke, nutteloze, onafscheidelijke, onbaatzuchtige, onbetrouwbare, ongewone, onstandvastige, ontmoeidige, ontrouwe, onvoldoende, onzekere, overbodige, overtuigende, politieke, standvastige, sterke, stoutmoedige, trouwe, twijfelachtige, tijdelijke, vaste, voldoende, voorlopige, voorname, vrijwillige, vijandige, wisselende, zakelijke, zekere, zwakke...

Ww. Aanmoedigen, bedriegen, betrouwen, bevestigen, duchten, dwingen, hebben, gebruiken om, maken, overtuigen, stijven, vertrouwen, vinden, vrezen, toespreken, verzwakken, vormen... zich — verzekeren, zich — verwerven.

Aanhanger : (partisan, Anhänger, adherent, follower) Zie aanhang. c) tegenstander.

S. aanhanger, aanhangeling, volgeling, medestander, voorstander.

De — is meer zelfstandig dan de aanhangeling.

De volgeling komt de aanhangeling nabij, wat het aannemen en volgen van leerstellingen betreft.

De medestander staat of strijdt met een ander.

De voorstander kan ook alleen strijden.

Ww. — s hebben, krijgen, maken, winnen... Behoren tot de —.

Aanhangig :

Het rechtsgeding is nog — : nog in behandeling : het vonnis is nog niet uitgesproken.

Syn.

Aanhalen (woorden citeren van anderen of zich zelf)

Aanvoeren (aanhalen om er gevolgtrekkingen af te leiden).

Aanhaling : Ep. Aandoenlijke, ambtelijke, belangrijke, beledigende, beschamende, bescheiden, bijzondere, dichterlijke, duistere, gemoedelijke, gepaste, getrouwe, juiste, noodzakelijke, nutteloze, nuttige, onaangename, (on)beleefde, (on)beschaamde, onbescheiden, onbeschofte, ontroerende, overdreven, prozaische, sombere, tekstuele, valse, verdrietige, verheffende, verklarende, vernederende...

Ww. Opeenhopen, verduidelijken, verklaren, verminderen, vervalsen, verwarren...

Vz. — van een tekst, een boek vol —en, een — uit Vondel.

SS. —steken.

Ten aanhoren van (in bijzijn, in tegenwoordigheid van).

Niet : ten aanhore.

Aanhorigheid : Abstract zonder mv. : iemands — aan-

Abstract zonder mv. : iemands — aantonen, bewijzen. Concreet met mv. : belendende, dominante —en.

Aanhouden : een beslissing, een order, relaties, een schip, een voorstel, een zaak...

Syn.

Aanhouden (arresteren; in beslag nemen van vaar- en voertuigen).

Aanhalen (bij bekeuring in beslag nemen inz. van smokkelwaar).

Aanhoudend (met bijw. in de zin van gedurig; herhaaldelijk met geringe (tussenpozen) : —geklop, —e regen.

Syn.

Bestendig (duurzaam, niet telkens veranderend) : —e kleur, liefde, vrede, arbeid.

Gestadig, gestaag (telkens herhaald) : — gebed, geluk.

Onafgebroken (aaneengeschaakeld zonder tussenpozen) : — rust.

Onophoudelijk (geen einde hebbend) : — gebabbel, —e toeloop.

Voortdurend (is op het ogenblik nog zoals het enige tijd geleden is) —e hitte.

Aanhouding : (saisie, arrestation; Beschlag, Arrest; seizure, apprehension).

— van beklaagden, fokvee, smokkelgoed, verdachten, veroordeelden, vervoermiddelen.

Ep. Belangrijke, nieuwe, gevaarlijke, latkomende, moeilijke, onrechtvaardige, onwettelijke, opzienbarende, ordelijke, verdere, voorziene, voorlopige, willekeurige, woelige (waarbij het levendig toegaat).

Ww. Een aanhouding doen is verkeerd. Gebruik aanhouden, arresteren, in hechtenis nemen, gevangenmaken, gevangennemen, oppakken, vatten...

SS. AanhoudingSpremie, —Sprijs, —Srecht.

Zeg niet aanhoudingsmandaat maar bevelschrift tot aanhouding.

Vertaal *mandat de dépôt* door : bevel tot voorlopige inhechtenisneming.

MEDEDELINGEN

BELGISCHE VERENIGING DER KATHOLIEKE JURISTEN

Op 23 oktober werd te Brussel de Belgische Vereniging der Katholieke Juristen opgericht. Zij zal al de doctors in de rechten en andere katholieke juristen van het land groeperen. Zij heeft de vorm aangenomen van een vereniging zonder winstoogmerken.

Ten einde te beantwoorden aan de wens, reeds menigmaal uitgedrukt door Z. H. Paus Pius XII, het christelijk ideaal te zien bevestigen in de verschillende beroepen, namelijk deze behorende tot de rechtsorde, heeft de vereniging zich tot doel gesteld te onderzoeken met welke middelen de christelijke geest in de schoot van het beroep en in de wereld der juristen meer levendig zou kunnen gemaakt worden. Ze zal ook zowel op nationaal als op internationaal plan alle problemen bestuderen die de katholieke juristen aanbelangen.

De vereniging zal zich inschakelen in de internationale beweging der katholieke intellectuelen « Pax Romana » en op deze wijze zullen de Belgische juristen op meer actieve wijze kunnen vertegenwoordigd worden in de internationale organisaties.

* * *

De beheerraad werd als volgt samengesteld :

Voorzitter : Mr Paul Boland, van Verviers; onder-voorzitters : Mrs Joseph Hanquet, van Luik, en Etienne Claeys-Bouvard, van Gent; secretaris-generaal: Mr Emmanuel Thiebauld, van Brussel; secretarissen : Mrs Jean Nieuwenhuys, van Brussel, en Leon Puissant, van Oudenaarde; schatbewaarder : Mr Jan Lindemans, van Brussel; leden : M. Jean Francaux, Rechter in de Rechtbank te Charleroi; Mrs François Dejemepe, van Brussel; Joseph Chambille, van Nijvel, en Mr Winderix, van Brussel.

TIJDSCHRIFTEN

Nederlands Juristenblad, afl. 36, 22 oktober 1955 :

Prof. Dr I. Samkalden : Over de Juridische Structuur van de Kolen- en Staalgemeenschap. — Mr H. Versloot : De Engelse verkiezingen. — Mr B. L. de Regt : Is de overheid gebonden aan toezeggingen jegens de ambtenaren ? — Mr L. Roeleveld : Onderlinge Waarborgmaatschappij en Strafwet. — Mr H. Landberg : Herstel van dienstbetrekking of vergoeding.

Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-ambt en Registratie, n° 4417, 22 oktober 1955 :

Prof. Mr S. Gerbrandy : De bepalingen omtrent levensonderhoud in het B. W., thans en straks (II, slot). — Prof. Mr M. H. Bregstein : Naar aanleiding van het

verslag betreffende de wettelijke regeling inzake stichtingen. — Y. D. C. van Duyn : Fiscale notities. — Mr H. Schuttevâer : Het belastingrecht, zijn grondslagen en ontwikkeling, door Prof. Dr P. J. A. Adriani en Mr J. van Hoorn Jr. (I).

Journal des Tribunaux, n° 4079, 23 octobre 1955 :

R. Tahon : Réflexions sur la répression des destructions, dégradations et dommages. — Jean Eeckhout : De l'appel incident devant les juridictions répressives. — Jurisprudence.

Journal des Tribunaux d'outre-Mer, n° 64, 15 octobre 1955 :

P. Orban : La prescription en matière de contrat d'emploi. — Jurisprudence.

Revue Pratique du Notariat belge, 2391e livraison, septembre 1955 :

Luc Silance : Les modalités nouvelles de la détermination du revenu cadastral.

Annales de Droit et de Sciences Politiques, n° 3, 1955 :

M. René Piret : La limitation de responsabilité dans les entreprises commerciales et le moyens de parer à ses dangers. — M. J. G. Renauld : Considéérations sur le théorie de la fraude à la loi. — M. Pierre Nys : Du caractère social et économique des sociétés coopératives et des réformes possibles de leur statut.

Recueils Dalloz et Sirey, 33e cahier, 15 octobre 1955 :

Paul Esmein : L'obligation contractuelle de sécurité à la charge d'une œuvre prenant en pension un enfant de bas âge. — R. Saint-Alary : L'indemnisation, en fin de bail, du preneur qui a construit sur les lieux louées. — Chardeau : Le détournement de pouvoir par l'autorité de tutelle en matière financière. — René Rodière : L'évaluation, en période de dépréciation monétaire, du dommage causé à un journal par une mesure illégale de suspension.

34e cahier, 22 octobre 1955 :

Jacques Jean Ribas : Le médiateur, conseiller en relations professionnelles. — Robert Désiry : La notification, par le propriétaire du local que laisse vacant son locataire exerçant la reprise, de son opposition à la venue du locataire évincé. — J. M. Aubry : Le contentieux de la légalité des délibérations des conseils municipaux : caractère de la décision du préfet sur la nullité de droit; recours préalable. — A. Heurté : La domanialité publique des immeubles affectés au fonctionnement des hôpitaux. — Louis Boyer : La date de dissolution de la communauté par divorce sur demande reconventionnelle. — Le droit au bail du fonds de commerce commun exploité dans un immeuble propre du mari.

VLAAMSE JURISTEN,

Abonneert U op het "Rechtskundig Weekblad"